

CSENDES ÓRA.

A múlt és mi.

„És mindezek, noha hit által jó bizony-
ságot nyertek, nem kapták meg az ígéretet, mivel
Isten mi felőlünk valami jobbról gondoskodott,
hogy nálunk nélkül tökéletességre ne jussanak.“
Zsid. 11 : 39—40.

A zsidókhöz írt levél írója szemlét tart a hit hősei felett. E hősök a reménylett dolgokat valóságnak tudták, a nemlátottakról meggyőződést szereztek. Életük súlyos harc olyan célokért s olyan ellenséggel szemben, — amelyeket a hitetlenek nem láttak, nem hittek. Életünk bizonyosság arról, hogy Isten kegyelme valóban tud hitet ajándékozni az embernek, fel tudja emelni olyan magaslatokra, a honnét a láthatár benyúlik az örökkévalóságba s az őt érzék korlátain túl a remélt dolgok valósága látható.

Bár „nem volt méltó e világ“ a hit eme hőseire, mégis, minden kiválóságuk dacára siralmas tragédiába siet életük folyása. Akik az emberiséget a legnagyobb kincsekkel óhajtották gazdagítani, nagyrészt szenvedések és szörnyű kínok között fejezték be földi életüket. Azok is, akik közülük kikerültek a martíromságot, fejfájukon ezt a szomorú felrást viselik: nem nyerték el az ígéretet.

A levél írója, amikor reá mutat erre a tényre, tulajdonképpen megelőzi azok ellenvetését, akikhez a levelet intézte, akik a csüggedés és lemondás sötét szemüvegén nézve a dolgokat, a hit hőseinek életéből könnyen kiemelhettek volna egy-egy mozzanatot, amely nyilván bizonyítja, hogy nem nyerték el az ígéretet. Ábrahám, Izsák és Jákób csak várták az „alapokkal bíró várost“ s mint vándorok haltak meg. Mózes csak a Nebo hegyéről láthatta az ígéret földjét, de oda benem mehetett. A próféták nem látták eredményét munkájuknak s köztük a legutolsó s legnagyobb. Heródes börtönében egy pillanatra maga is megszádul ama nagy Kontrasz láttára, ami a valóság és a valóságnak látszó, a nem látható, de bizonyos és a látható, de ideigvaló s bizonytalan dolgok között feltűnt. Keresztelő János ismét erős lett, de miképp győzhetők meg azok a hitetlenek és miképp erősíthetők meg azok a gyenge hitűek, akik ezüst tálcán látják annak fejét, aki annyi lelket felbuzdított, hogy megláthassa és elfogadjja a valóságra vált ígéretet, a Krisztust! ? Ő sem nyerte el az ígéretet! Nem látta meg annak dicsőségét, akinek útját egyengette.

És mit mondjunk magáról a Megváltóról? Mi volt közvetlen eredménye munkájának? Egy pár ember, aki hitt benne, hitte Benne azt, ami láthatatlan. Mily csekélynek látszó eredmény!

Mit mondjunk az apostolokról, a keresztyén egyház szentjeiről, mit a reformátorokról, ami gályarabjainkról? Könnyű lenne összeállítani őket a zsidókhoz írt levél 11. fejezetének folytatása képpen. De bármely korszak, vagy bármely nemzet bizonyosságtevőit vesszük számba, életük s munkájuk teljes jutalmát nem találták meg itt e földön; azt az eszményt, amelynek érdekében feláldozták magukat, nem látták tökéletesen megvalósulni.

Miért?

Figyeljete kishitűek! Azért, mert az Isten *mi felőlünk* valami *jobbról* gondoskodott s úgy intézkedett, hogy dicső elődeink munkája csak mi általunk jusson tökéletességre.

Minden korszak, minden generáció az előbbi örökébe lép. Gazdag örökség az, a mi reánk a XX. század fiaira esett. Az előző évezredek szellemi kincsei, nagy harcokban kivívott értékei már bölcsőnkben a miénk lettek. Egy elemi iskolás fiú sok tekintetben többet tud, mint a régi babiloni bölcsek. Mikor megfirkantunk egy sürgönyt, mikor a telefon kagylót a fülünkhöz emeljük, vagy amikor a föld másik oldaláról levelet kapunk, mikor vonatra ülünk stb. tulajdonképpen ezer évek áldásait, millió elme és kéz fáradságos munkájának gyümölcsét élvezzük, amely csak úgy tudott gyümölcsöse érlelődni, hogy milliók veritéke, gyötrődése, szenvedése és piros vére öntözte a talajt s gondozta a fáját. Hogy nekem nem kell a pallérok ostorcsapása alatt követ hordanom a piramisokhoz, hogy nem kell a rabszolga piacon szorongó szívvel lesnem, hogy ki vesz meg engem s ki veszi meg feleségem s gyermekem, hogy nem kell féltennem földesuramtól életemet s kenyeremet, mindez az előttem voltaknak érdeme, az előttem voltaknak érdeme, az előttem lefolyt egész világtörténelemnek az én számomra készített szent ajándéka.

Nem lehet a jelent elszakítani a múlttól s nem szabad elszakítanom magam azoktól, akik a múltban azért éltek, hogy az én jelenemet szebbé, szabadabbá és boldogabbá tegyék, mint az övéké volt. Lehetetlen, hogy a komoly gondolkodó szívében hála ne támadjon a múlt iránt!

E hála annál nagyobb, minél nagyobb kincseket fogadunk el a gazdag örökségből. A legértékesebb kincsek a lelkiek. Azok, amelyek megtanítanak minket a remény dolgoknak még valóbb meglátására és a láthatatlan világ titkairól való még hatalmasabb meggyőződés kiépítésére, mint ahogy lehető volt ez száz évvel előbb.

Nekünk könnyebb lélekben és igazságban imádni Istenünket, mint reformátorainknak, akik gyermekkorukban más példát láttak, más iskolát jártak, mint mi. Nekünk könnyebb hirdetni Krisztus evangeliumát, mint azoknak, akik fejükkel játszottak, mikor prédikáltak. A mai gyülekezetnek könnyebb épülni s terjeszteni Isten országát, mint volt azoknak, akik gerendákból rakták össze a templomukat, hogy ha jön a török szét szedhessék és tovább vihessék. Ők szerezték számunkra a szabadságot, ők vették le a vékát a gyertyáról, hogy ez nekünk világítson!

Miért nyugtalankodunk, miért zúgolódunk, mintha nekünk kellene újból kezdeni mindent? Inkább azt vegyük észre, hogy az a munka, amit reformátoraink végeztek, (és ezt talán magyar protestáns egyházainkról mondhatjuk el legtalálóbban,) — nem jutott tökéletességre, sőt a legfontosabb bástyákon, az egyéni hit s a gyülekezeti élet némely pontjain egyszerűen romba dőlt. S éppen az a baj, hogy e romoktól nem látjuk a fundamentumot, az isteni tervet. Pedig tudjuk, hogy van hitünknek kőszikla alapja, tudjuk, hogy van hitünknek Fejedelme, aki csodálatos és tökéletes terv szerint építi az ő országát.

Ez az oka annak, hogy különbözők a felfogások. Némelyek veszve látnak mindent, mások a romok ellen küzdenek, azokat akarják eltávolítani, mások új helyet keresnek, ahol saját tervük szerint építsenek. Sokan és sokfélét akarnak! Pedig egységesen egyet kellene akarnunk: *vissza a Krisztushoz!*

Ez nem azt jelenti, hogy mindenki gépiesen *ugyanazt* és *ugyanúgy* cselekedje, sőt éppen e visszatérésben találja meg az ember a saját egyéniségét s azt a kegyelmet, a mely egyéniségünk hiányait kipótolja és a sokféle egyéniséget egymással harmóniába hozza.

Vissza a Krisztushoz! Magán életünkben, a nevelésben, a gyülekezeti és társadalmi életben, az ígéhirdetésben és a szolgálat minden vonatkozásában!

Ez az egyetlen módja annak, hogy jól folytassuk reformátoraink munkáját, Azt a hálát, a mellyel tartozunk elődeinknek, csak így róhatjuk le igazán; azokat a kincseket, amik részben veszendőben mentek már, úgy menthetjük meg, s magunk is így állhatunk a hit hőseinek sorába, mert az a Krisztus, akihez visszatérünk úgy fogad minket, mint Nátanáelt: „Mostantúl fogva meglátjátok a megnyílt eget, és az Isten angyalait . . .!” Vagyis látni fogjuk szent reménységeinknek láthatatlan valóságait.

Saját életünk céljának és tartalmának józan megértése is erre indít minket. Bizonyára arra igyekszünk, hogy életünk ne vesszen kárba. Ez másképp nem lehetséges, csak úgy, ha életönket az Élet Fejedelmének adjuk, hogy illesse azt be isteni tervének megvalósulásába. Inkább legyünk egy kő az örökkévalóság templomában, mint magas torony az ideigvaló földi dicsőség ingoványos talaján. Veszítsük el életünket a krisztusért, hogy megtalálhassuk azt az örökkévalóságban.

A próféták, az apostolok és a reformátorok élete látszólagos tragédiájának is ekben van a megoldása. Elvesztették életüket a Krisztusért. Ők maguk nem nyerték el az ígéretet, de egész életük egy élő sejtjévé lett annak az országnak, a melyben minden hívő lélek fogja nyerni a teljes ígéretet. Így legyen a mi életünk is! Legyen az egy láncszem, a mely méltó arra, hogy a multhoz kapcsolódjék és erős arra, hogy a jövő hozzá kapcsolható legyen. Isten úgy építi *nekünk* az ő országát, hogy *belőlünk* építi azt.

Végül nem szabad elfelednünk, hogy a reánk bízott lelkekkel is a mult és jövő iránt kötelező eme felelőséggel kell bánnunk. A tanító az ő osztályára, a lelkész az ő gyülekezetére tanuljon úgy tekinteni, mint átvett és átadandó

örökségre. A régi zsidóországban úgy ment az építkezés, hogy összegyűlt a falu népe; az építő mester rakta a köveket a maguk helyére; mivel pedig nem mehetett le az állványról minden kőért külön, a segítők sorban álltak a kőhalmaztól a mesterig s a köveket kézről-kézre adták egymásnak a mesterig.

Krisztus az élet Mestere. Ő tudja kit s hová helyezzen. A mi kötelességünk az, hogy sorba álljunk, abba a sorba, a melynek vonalába esik a zsidókhoz írt levél felséges eleven képtára s minden korszak apostolainak serege. Nem az a fontos, hogy lennt, vagy fönt, elején, vagy az utolsók között vagyunk-e, hanem az, hogy a *sorban* vagyunk-e és alkalmasak vagyunk-e arra, hogy az Isten felé igyekező lelkeket átvegyük és továbbítsuk olyanok kezébe, akikről tudjuk, hogy végül a mester kezéhez juttatják.

Hol van ez a sor egyházi életünkben? Kik veszik át s kik adják tovább a lelkeket, a gyülekezeteket, a véren szerzett lelkiismereti szabadságot, a véka alól kimentett szentírást? A gyülekezeti vagyon-leltárt ki kell egészítenünk. Amiket eddig nem vettünk át, vegyünk át még akkor is, ha a reformáció első századába, vagy éppen az őskereszténység idejébe kell visszanyúlnunk értük. Az Isten azt akarja, hogy mind e nagy lelki értékeket a magunkénak tekintsük s úgy forgassuk, hogy amikor más veszi majd át tőlünk, még értékesebbek legyenek.

Ez az örök reformáció, amit az Isten velünk akar végrehajtani. Az Ő gondolatai azonban magasan felettünk vannak. Végtelen atyai türelme sokat várt már reánk. Vár-e még tovább? Vagy másokra bízva Szőlőskertjét? Vajha ne kellene soha többé felvetni e kérdéseket! Vajha mindnyájunk élete „jó bizonyosága” lenne annak, hogy az Isten mi felőlünk „jobbról” gondoskodott, hogy mi ezt a „jobbat” hit által látjuk, szeretjük és érette készek vagyunk feláldozni mindenünket!

F. Gy.

IGEHÍRDETS.

KULTUSZ.

Tanévet megnyitó imádság.

— A sárospataki főiskola évmegnyitó ünnepélyén. —

Örökkévaló Isten, menynek, földnek királya, Te mindenható és dicsőséges, aki nekünk Édesatyánk vagy a Jézus Krisztus által! Imhol vannak a Te szolgálid, Uram! És a Te ifjaidnak harmatja ime kikelt a hajnalpír méhéből, mert szeggyűjtésed napja elérkezett. Ime itt vagyunk, készséggel sietünk zászlód alá, seregeknek Ura, — oh nem, nem öldöklő fegyverzetben, de szentséges öltözetekben, a szellem fegyverzetében, a Békesség áldott jegyében. Körülöttünk zúg az ítélet harsonnja és a pusztuló föld nyög és sikolt; tűz, vér, könny örvénylik lábainknál és fejünk felett . . . de a Te nevedben bízva, kitártuk a Béke templomának kapuit, ahol az ideálok ülnek trónszékükön, a századok ormain és beszélgetnek egymással az Örökkévalóságon át. Oh Isten, Tied legyen az örökkévaló dicsőség, áldás és hálaadás, hogy ebben az időben is megengedted nekünk e százados kapuk megnyitását, hogy kiválasztottál bennünket az istenfiak dicsőséges munkájára: a Te országodnak építésére, az összeomló világ romjai felett. Mert a Te országod az igazság és a szeretet, a szabadság és a békesség országa e földön és mi tudjuk, hogy életünket ennek az országnak építésére szántad e szent falak között. Oh mi tudjuk, hogy a Te gondolatod nem harc, de békesség, a Te akaratod nem halál, de élet, a Te terved nem kín és kárhozat, de üdvösség. Szívünk megrendül közelléted titokzatos sejtelmében: érezzük, hogy lelked betölti e házat, mint sebesen zúgó szélnek rendülése és szívünkben felgyúlnak a kettős, tüzes lángnyelvek . . . *itt vagy Te*, itt vagy Te igazán, az igazság, békesség, szeretet e megszentelt csarnokában, a Te világot megváltó akaratod műhelyében. Itt, általunk akarsz építeni új világot, új eget és új földet, amelyekben az igazság lakozik.

Oh kegyelemnek Atyja, hallgasd hát meg alázatos szolgálidnak esedezését! Add, hogy legyen ez a hely ebben az esztendőben is áldott temploma és győzhetetlen vára a Te igazságodnak! Hirdesse munkájával a békességes szellemi haladás és a gyógyító szeretet örök diadalát a pusztulás és öldöklés felett. Áldd meg szentlelkeddel a Tanítók seregét, hogy érezzék, lássák, hálálkodva hirdessék életükkel és munkájukkal azt a Te kiválasztó isteni kegyelmedet, hogy az ő emberi vál-

laikra raktad örök terveid megvalósításának súlyát, hogy őrajtuk fordulnak meg titokzatos végzéseid, melyekkel ezt a világot atyai hajlékoddá formálni a végtelen idők kezdetén elhatároztad. Legyen a lelkük, a szívük teljes-tele a Te boldog titkaiddal: hirdessék győzedelmes igékkel örök igazságaidat. Világosságnak Atyja, világosítsd meg elméjüket a Te tudományoddal és szívöket a Te szeretetteddel, amely minden értelmet felülhalad! És add, hogy ez az ifjú sereg, a Te ifjaidnak harmatja szomjas szívvel és epedő lélekkel fogadja be az igazság és szeretet ígét, oh add, hogy megértse, vallja, megteljesítse szent Akaratodat, amellyel elrendelted őket e világ, e nemzet újjá, jobbá, szentebbé-tételére. Oh áldd meg Atyánk ezt a Te ifjúságodat most háromszorosan is, hogy büszkén és mégis alázatosan tudja fölvállalni magára a jövő terhet: hogy míg testvéreinek százezrei kiomló vérrel árkolják körül életét, ezt a megvédett életet mindenestől adja oda Neked, a Te céljaid, a Te dicsőséged szolgálatára. Kiválasztott szolgád szavával hadd teremjenek itt férfiak a Te dicsőségedre! Lebegjen oltalmazó szárnyad ez ősi főiskola felett ebben az évben is; hadd maradhasson érintetlen sziget a véroceánban, ahol áhítatos csendben figyeljék eljövendő, boldog idők eljegyzett munkásai örök titkaidat és csodálatos törvényeidet. Maradjon távol tőle a világotpusztító tűzvész halálszárnya, szent küszöbét ne tapossa vad ellenség lába, csarnokaiban ne hangozzék bitor, idegen káromló szava: Szálljanak át rajta mennyei igazságok fényes angyalai és szárnyuk suhogásából halljuk megzenélni a jövő jövő dalát.

Áldd meg őket is, Atyánk, amaz eleven ércfalat, amely csupa testvéri szívből fonódott a Halál ellen, a Haza életének védelmére. Vérük hullása termékenyítse meg a jövő barázdáit, elvetett drága életükből fakadjon a Te országod áldott vetése. Koszoruzd meg az élőket békességgel és diadallal, a halottakat örök üdvösség hervadhatatlan koronájával. Áldd meg ezt a nemzetet, ezt a hazát, hogy a Kárpátok koszorújában a Te országod viruljon fel a földből, mint ama mennyei Jeruzsálem, a Bárány menyasszonya. Oh add, hogy lássuk meg a szívekben felderengeni azt az arcot, amely a világ és a lét titkát hordozza, az élet értelmét és becsét jelenti, aki a Te képed és a kinek neve Megváltó Szeretet és Üdvözítő Kegyelem. Jövel, Uram Jézus! Oh hallgass meg minket, áldott Szentháromság, egy, örök és igaz Isten, akié minden dicséret, dicsőség, tisztesség, hálaadás itt lenn a földön, ott fenn az egekben, ma és az idők végezetéig, Ámen.

M. S.

VALLÁSOS NEVELÉS.

„Ne paráználkodjál!”

— Kátétanítás, VI. el. osztályban. —

1. Ez a parancs azt jelenti, gyermekek, hogy testünkben és lelkünkben egyaránt *tisztáknak* kell lennünk. A tisztaság vágya benne van az ember jobb természetében. Ösztönszerűleg megkívánjuk, hogy a ház, amelyben lakunk, az iskola, a hová járunk, tiszta legyen. A szemetes; szennyes szobából az ember önkénytelenül visszaretten. Ép így visszataszító ránk nézve egy rendetlen, tisztátalan ember látása is. Tettünk és öltözetünk tisztaságára nagyon kell vigyáznunk, már azért is, mert ezt az egészségünk megkívánja. Úgy látjuk, hogy ma már az emberek nagy része gondot fordít a testi tisztaságára, mert tudja, hogy igazán erős, munkabíró, jókedvű ember csak az lehet, aki tiszta. De a testi tisztaság még nem elég. Lehet, hogy valaki testileg nagyon kényes a tisztaságra, annyira, hogy naponként tetőtől talpig tiszta ruhába öltözik és mégsem nevezhető tiszta embernek. Mert a testi tisztaság is csak akkor ér valamit, gyermekek, ha az ember *lelkileg* is tiszta. Hiszen vannak állatok is, melyek nem tűrik meg magukon a szennyet és pl. a macska állandóan tisztogatja magát. Ha az embertől csak ennyit várnánk, akkor nem követelnének többet, mint azt, hogy állat legyen. — Pedig emlékeznetek kell rá, hogy Isten a tízparancsot csakis az *ember* számára adta ki, éppen azokat rendeli benne, amik az embert az állattól megkülönböztetik. Ne csak a testünk, hanem az érzéseink, a gondolataink is legyenek tiszták. Az ember érzéseit nem lehet látni úgy, mint a kezét, az arcát. Éreztet valaki haragot mosolygó arccal, irigykedhetik másokra, mikor dicséri őket, lehetnek rossz, tisztátalan érzései a tiszta külső alatt. De nem is azért kell tisztának lennünk, hogy az emberek lássák. Van egy szem, amely belelát a szív eltakart mélységeibe is, aki előtt nincs titok: Isten szeme. Az a tisztalelkű ember, aki úgy érez, hogy Isten tekintete előtt sohse kell szégyelnie magát. Mindig arra kell gondolni, hogy Isten látja az ember lelkét. Aki erre gondol, az méltó igyekszik lenni Isten tekintetére, annak érzései, gondolatai tiszták lesznek, mert semmi méltatlant nem tűr meg bennük. „Ne paráználkodjál” — ez a parancs egy *tett* elkövetését tiltja. De a tett csak annak a végrehajtása, a mit gondolunk, érezünk. A tisztátalan érzésből tisztátalan gondolatok, a tisztátalan gondolatokból tisztátalan tettek lesznek.

A ki pedig tisztátalan tettet hajt végre, az ép úgy megöli vele lelkét, mint a hogy elsorvadna a test, ha nem ügyelnénk tisztaságára.

2. „Ne paráználkodjál!” Paráználkodni azt jelenti, hogy szeretni valakinek a testét a lelke nélkül. Magunknak kívánni valakinek a testét, amikor a lelkét már másnak adta. Parázna ember az, aki nem tiszteli azokat az érzéseket, melyek a legszentebbek mindnyájunk előtt: az édesapánk és édesanyánk szeretetét, a gyermeki hálát, a *családi békeséget*. Az apa, anya és gyermekek egy testet alkotnak és egy lelket képeznek. Hogyha valaki bűnös indulatból, ki akar tépni valakit a családból, elakarja szakítani az apát a gyermekeitől, a nőt a férjétől csak azért, hogy magának önző, bűnös örömeiket szerezzon, míg a többiek szívét összetöri, aki a hűtlenségre csábítja egymás iránt azokat, akik egymásnak örök hűséggel tartóznak: az *parázna*. Ez ellen a rettenetes bűn ellen azáltal küzdünk leginkább, ha szüleinket és testvéreinket szeretjük, mert akkor másoknak is tiszteljük ugyanezt az érzését. Ki tűrné el közületek, ha valaki rosszat mondana az édesanyátokról, ha ezt a szent nevet rágalmazná elöttetek? Ugyebár, egyik sem. De ha elöttünk szent a saját szülőink neve, akkor époly szent kell hogy legyen a mások szüleinek neve is. Ha gyilkosnak tartjuk azt, a ki a mi családkban megzavarná a szeretetet, a gyilkosságtól való irtózással őrizkedjünk attól, hogy a mások szeretetét megzavarjuk. Látjátok épen a szeretet az, melyet a paráznaság bűne megöl. Pedig mi lenne a világból, ha a szeretet kivészne belőle? Az élet pusztulna el. A tisztátalan érzések, gondolatok és cselekedetek az életnek ellenségei.

3. Ki hát a tiszta ember? A kinek lelkéből minden szennyes indulat, irigység, méltatlan kívánság, mások boldogságának nem becsülése hiányzik, a kiben van szeretet szülei, testvérei iránt, a ki az emberekben mind szülőket és testvéreket lát s azért szereti őket és tiszteletben tartja szeretetüket. Most még ti mindannyian a szülői ház védőfalai közt vagytok. De majd nektek is emberekké kell lennetek, önálló emberekké, a kikre szintén szerető szívek gondját bizta Isten. Valamikor nektek is családatok lesz. Ti is úgy fogjátok szeretni családotok tagjait, mint a hogy titeket szerettek odahaza. De az a ház csak akkor lesz boldog, ha szívetek *tiszta* lesz. Ha az a hajlék, a melyben ti lesztek az apa, anya, tiszta szeretettől lesz áthatva, ahol nemcsak a bútorok ragyognak a tisztaságtól, hanem a szívek is.

4. Az emberi tisztaságnak, a tiszta élet titkának hordozója, megtestesülése *Jézus*. Azt írják róla az evangéliumok, hogy „ruhája fehér vala és arca fényes, mint a nap.” De ez nemcsak külső tisztaság volt, hanem a lélek belső fehérségének fénye tündöklött az ő alakján. S mi volt az ő tisztaságának titka? Az, hogy Jézus mindig úgy érezett, úgy gondolkozott és úgy cselekedett, hogy Isten előtt nem volt rejtegetni valója, mindig az Isten szemeit érezte lelkén nyugodni és kitérta előtta

egész valóját. Teljes szívével Istennek élt. Neki nem voltak bűnös vágyai, tisztátalan szenvedélyei, ő csak egy akaratot ismert: Isten akaratát. És mert Isten maga a tisztaság, azért Jézus szívében maga a tisztaság lakott. Jézus ezért volt a legboldogabb ember.

Nekünk is megmondja, hogy miért boldog a tisztaszívű ember? „Mert meglátja az Istent. A tisztátalan, bűnös ember nem látja meg Istent. Ő mindig csak a más kincseit látja és szívében felébred a tisztátalan vágy, hogy elragadja azt. Mindig a más boldogsága áll előtte és szívét irigység tölti el. Nem tudja, hogy mi a szeretet s ezért nem is tiszteli mások szeretetét. Mert ő csak magamagát szereti és nem törődve semmivel, keresztülgázol mindenki boldogságán, hogy magának nyerje meg az egész világot. De a múlandó és bűnös ember végre is elveszti hitét, bizodalmit, reménységeit, élete folytonos pusztulás, míg végre nyomorúttul elvész. A tisztátalan szív a halál lakóháza. De aki tisztaszívű, annak egyre több öröme lesz az életben. Ha másokat szeret, maga lesz gazdagabb. Ha nemes vágyak égetik, egyre emelkedik az élete, egyre több szépet, jót lát az életben és végre meglátja magát az Istent. Szíve annyira kitágul, oly nagygyá lesz, hogy a végetlen és örök Istent fogadhatja magába. Akinek szívében Isten lakik, az az életet fogadta magába és ez a legnagyobb boldogság.

5. Látjátok gyerekek, mikor Isten e parancsolatot adta „Ne paráználkodjál“, akkor nem az ő zsarnoki hatalmát akarta vele megmutatni, hanem épen az ő nagy szeretetét. Mert ez a parancs egy *védelem*. Isten azért tiltja a tisztátalanságot, mert *őrizni* akarja bennünk az élet legszentebb javait. Ha tisztátalanok vagyunk, akkor meghalunk, önmagunkat öljük meg. Ha tiszták vagyunk, akkor az életet öleljük magunkba, mert Isten felé emelkedünk. Már pedig egész életünk az által lesz jobbá, nemesebbé, boldogabbá, hogy mennyire közeledünk Istenhez. E parancsolatban tehát Isten utat mutatott nekünk arra, hogy miképen lehetünk az ő kedves gyermekei, hogyan közeledhetünk hozzá. Mint a szerető atya, aki dobogó szívvel várja messziről jövő gyermekét haza s levelében aggódva inti, hogy miképen készüljön a hazavezető nagy útra, úgy int minket is az Isten az ő parancsában, hogy megtaláljuk az utat feléje és el ne tévedjünk, el ne vesszünk.

Ha pedig az Isten így szeret bennünket, hogyne kellene szeretnünk őt nekünk is, kedves gyermekek! Oh, egész életünknek egy vágya legyen: meglátni Istent!

6. Énekeljük el a 42. zsolnárt.

M. S.

Ének a keresztyény egyházban.

Kilépve az apostoli egyház korából úgy találjuk, hogy az egyházi ének mindenkor kifejezője volt az egyház lelki életének. Amint az egyház kinőtt az egyszerűségből, amint a családias, bizalmas jellegű összejövetelek szertartások közé korlátozott cselekmények mindinkább gépiesebb egymásutánjává lettek, úgy az ének is csak az első századokban volt a boldog lelki közösség érzelmeinek nyilvánulása, később s az V-VI. században már egészen a ceremóniák szolgálatában áll. A reformáció e téren is új életet támasztott. Az igehirdetés mellett az ének volt hordozója annak a csodás erőnek, amely elleuállhatatlanul ragadta magával a lelkeket.

A keresztyénség első századaiban, az üldözések idejében kedvelt énekei voltak a híveknek a zsoltárok. Eleinte az volt a szokás, hogy az istentisztelet vezetője énekelte a zsoltárt, a jelenlevők pedig az egyes szakaszok után énekeltek valami refrénszerű záradékot. (Const. Apost. II. 57.) Augustinus azonban már úgy ír a zsoltáréneklésről, mint az egész gyülekezet énekéről. Voltak egyes zsoltárok, amiket bizonyos alkalmakra tartottak fenn, mint pd. a XXIII. zsoltárt csak nagypénteken énekeltek. A reggeli összejöveteleken rendszerint a LXXIII-at, este pedig a CXXI-et szokták énekelni.

A zsoltárok mellett azonban korán jelentkeznek új énekek is. Ifjabb Plinius feljegyzéséből tudjuk, hogy a keresztyének főképp Jézus dicsőítésére szereztek énekeket. Eusebius is ezt állítja. Figyelemre méltó, hogy a régi keresztyének nemcsak a templomban énekeltek, hanem otthon is, munka közben, sőt utazásaik alkalmával is. Dacára annak, hogy csak egy szőlőben énekeltek, énekük oly szép volt, hogy Tertullian a pogány színházak látogatóit, (akik azzal mentegetődztek, hogy ott énekekben gyönyörködnek,) így hivatgatja a keresztyén templomba: itt is hallotok szép énekeket bőven! Hangszereket nem igen használtak. Az volt az általános felfogás, hogy „az egyetlen méltó hangszer az Ige dicséretére az emberi hang”. Énekük nem volt hangos. Egy régi egyházi író szerint (Sevilli Izidorus) alig volt hangosabb a rendes beszédnél.

A középkori ének közelebből nem érdekelvén minket rátérünk a reformáció korára s főképp a saját énekeinkre.

Tudjuk, hogy Luther Márton zeneköltő is volt. Ő szerzette többek között az „Erős várunk” kezdetű gyönyörű éneket. Ne felejtjük el azonban azt sem, hogy Kálvin János, bár nem volt szeneszerző, szintén jeletőséggel bír az egyházi ének történetében. Kálvin volt az első, aki a zsoltároknek nemzeti nyelvre való fordítását megkezdte. Strassburgi lelkészkedése idejében ő adta ki az *első református énekeskönyvet* (1539) amelyben 18 zsoltár és 3 dicséret volt. A zsoltárok közül hatot Kálvin maga fordított, a többbit Marot Kelemen, aki lefordította volna

az összes zsoltárokat, ha ebben halála meg nem gátolja. Félbe marad munkáját Béza Tódor fejezte be. Kálvin János genfi énekvezérei (Fraue Vilmos és Gondimel Claudius) szerezték a zsoltárok ismert dallamait.

Mint mindenütt, úgy hazánkban is az evangélium fáklyájának körül hordozásában nagy szerepe jutott az éneknek is. A magyar mindig énekes nép volt. Már Mátyás király is szervezett egy énekkart, amely a budai templomban énekelt s olyan énekeket is adott elő, amelyeket a rkath. egyház nem fogadott el. A XVI. sz. elején, amikor a török és a belső viszályok pusztitotiák az országot, az evangélium hirdetése volt az egyetlen vigasza s hathatos orvossága haldokló nemzetünknek. Az evangélium hirdetése pedig nem csak prédikációk formájában történt, hanem énekben is. *Tinódi Lantos Sebestyén*, Enyingi Török Bálint íródiákja és lantosa, majd ennek fogságba jutása után a nemesi udvarok vándor énekes, bejárta az országot s énekelve mondta el a nemzeti hősök történetét és a bibliai történeteket is. Kár, hogy énekeskönyvünkben nincs egy éneke sem. (A Hozsannában van egy-kettő.) *Sztáray Mihály*, aki egymaga 120 gyülekezetet szervezett a dunántúl, nemcsak prédikált, hanem énekelt is. E kettőn kívül még sok más neves és névtelen reformáterünk buzgólkodott nemcsak énekek szerzésében, hanem tanításában is. Nyomtatáskan is megjelent néhány énekeskönyv. Így pd. *Bornemissza Péter* énekeskönyve (1584). Közkedveltségnek örvendett úgy az istentiszteleteken, mint a magán életben. Hogy őseink mennyire szerettek énekelni a templomban kívül is, bizonyítja *Bornemissza* könyvének figyelmeztetése, amelyben ezt olvassuk: „Négy rendben tartsd őket (az énekeket) eszedben, hogy avagy az ördög, avagy a bűn, avagy ez világ, avagy a halál által bántatol“. Volt ideje és pénze őseinknek arra is, hogy összegyűjtötték néhány zsoltárt és dicséretet „*gyengék és útonjárók kedvéért kisdéd formában*“. (Várad 1648.)

A XVI. század protestáns énekei úgy nyelvi, mint zenei szempontból nagyon kezdetlegések voltak. A formai és művészi hiányokat azonban bőven pótolta az a meleg, mélységes vallásos érzés, amely áthatotta azokat. Az Isten azonban adott olyan tudós embereket is egyházunknak, akik a mély érzéseket az akkori időknek megfelelő formában juttatták kifejezésre. *Szenczi Molnár Albert* volt az első, aki észre vette, hogy énekeink nagyon „*parasztosak*“ s hogy „*nagyon sok bennük a vala, vala*“. Ismerte a külföldiek szép énekeit s főképp a Kálvin kezdeményezésére és buzdítására franciára fordított zsoltárokat s azok dallamait s elhatározta, hogy a zsoltárokat átülteti a magyar nyelvre. Hogy vállalkozása mily fényesen sikerült, mi sem bizonyítja inkább, mint az a tény, hogy még ma is az ő fordításában énekeljük a zsoltárokat, jóllehet nyelvünk fejlődése az egykor általa mondott bírálatot már-már ő ellene fordítja. Itt lenne az ideje, hogy a zsoltárok új fordításban jelennének meg! Már az úttörés megtörtént, (lásd. Dr. Kecskeméthy zsoltárfordításait)

csak magyar zeneszerzőre lenne szükség, aki a nehezkesebb francia dallamok helyett magyar dallamokat szerezne.

A magyar reformáció első két századában oly nagy hatása volt énekeinknek, hogy maguk a római katolikusok is bevallották, (*Cantus Catholici*, Kassa 1674.) hogy a katolikusok nagy részét a római szent séktől „az éneklésbeli zengéseknek édesgetése vonta vala el”.

A zsoltárok mellett mindig több és több „dicséret” is keletkezett, amelyeket különféle gyűjteményekben bocsájtottak közre. A legelterjedtebb énekeskönyv a XVII. században a *Gönczy* féle „Keresztyn Isteni Dicséreték” című könyv volt. Ebből némi kihagyásokkal s újabbak hozzáadásával szerkesztették jelenlegi református énekeskönyvünket, amely 1804-ben nyomtatott Debrecenben s 1813-ban került a közönség kezébe.

Jegyzet. Azok számára, akik vallásos estélyen, énekkarok elméleti oktatásán, serdülők énektanítása alkalmával, vagy más célból bővebben óhajtanak foglalkozni e tárggyal, feljegyzek néhány forrást, amelyekben minden részletes adat feltalálható:

Révész Imre: a magyarországi ref. egyház énekeskönyvéről. 1866. *Farkas* Lajos: Zsoltárköltészetünk Sz. Molnár Albert előtt: Prot. Szemle X. évf. *Szatmáry* József: A református templomi énekeskönyv története: Prot. Sz. IV. évf. *Szügyi* József: A magyar ref. énekeskönyv multja. *Szügyi* Dániel; A francia zsoltárok ritmusa. Prot. Sz. XVII. évf. *Barta* Jenő: *Skarica* Máté zsoltár költészete. Prot. Sz. XIII. évf. *Barta* Jenő: *Szegedi* Gergely és énekeskönyve. Prot. Sz. XI. évf. A régi prot. graduálokról: Prot. Egyh. és Isk. Lap. XXXV. évf. 60 lap. *Barta* Jenő: Énekgyűjtemények a XVII. századból. Prot. Szem XII. évf. *Barta* Jenő: Hazafias egyházi énekek a XVI. sz.-ból. Prot. Egyh. és Isk. Lap. LIII. évf. 291. old.

Énekeskönyvünk revíziójára vonatkozó cikkek: *Sepródi* Jánostól: Prot. Szem. XVIII. évf. *Losonczy* Lajostól: Prot. E. és I. L. LIV. évf. 305. old. *Szügyi* Józseftől: P. E. I. L. LIV. évf. 489. old. *Szuhay* Benedektől: P. E. I. L. XXXV. évf. 50 lap. *B. Pap* Istvántól a P. E. I. L. 1911. évi számaiban stb. stb.

Forgács Gyula.

Általános vezérfonal az egyházi énektanításhoz.

A zsoltárok,

1. *Kik írták a zsoltárokat?* Az énekes könyvünkben lévő zsoltárokat nem szabadna a biblia nélkül tanítani. Ott kell lenni e szent könyvnek minden énektanító kezében. Mielőtt egy zsoltár tanításához fogna, ismertesse meg az *egész* zsoltárt a bibliából. Nem arról van szó, hogy az egész zsoltár szövegét tanítsuk meg, hanem arról, hogy az egészet átható főgondolatot ismertessük. Sőt, mint alább látni fogjuk, arra is szükség van, hogy az egyes zsoltárok között levő összefüggésre is rámutassunk. Esméltetnünk kell tanítványainkat akár gyermekek, akár felnőttek legyenek azok s rá kell nevelnünk őket arra, hogy (mint *Kempis* F. mondta) olyan érzülettel olvassák és énekeljék azokat, mint a milyennel szerzőik írták. Szóljunk hát a zsoltárok íróiról, azokról az

eseményekről, a melyek a zsoltárban kifejezett gondolatoknak és érzelmeknek hátterét, alapját, vagy anyagát alkotják.

Helytelen dolog, hogy énekes könyvünk ilyen címet ad a zsoltároknak: *Dávid 150 zsoltára*. Szenczi Molárnak megbocsáthatjuk e címet, de ma már óvakodnunk kell attól, hogy félreértésekre adjunk alkalmat. Ha a bibliában elolvassuk a zsoltárok eredeti felírásait, hamar észre vesszük, hogy azokat nem mind Dávid írta. S ha ez az igazság, semmi okunk mást tanítani. A könyv címe héberül: Széfer Tehillim, (Dicséretetek könyve) a magyar bibliában: Zsoltárok könyve; világos tehát, hogy ez egy *énekgyűjtemény*, a melybe Dávid zsoltárain kívül mások szerzeménye is helyet talált. A 150 zsoltár közül 73 Dávidé, 2 Salamoné, 12 Aszáfé, 11 a Kóráh fiaié, 1 Hémáné, 1 Ethamé, 1 pedig Mózesé. A többi ismeretlen szerzőtől származik. *Aszáf*, Dávid énekkarának vezetője volt, *Kóráh* fiai régi papi család ivadékai, akik különösen az éneklést művelték. *Hémán* és *Ethám* Salamon-korabeli bölcsék, akiknek nevével a Királyok I. könyvében találkozunk: „Sőt bölcsőbb volt minden embereknél, (t. i. Salamon) még az Ezrahita Hémánnál és Ethámnál is . . .” I. Kir. 4: 31. Ezekről többet nem igen tudunk. Annál többet mondhatunk *Dávidról*, *Salamonról* és *Mózesről*.

Dávid változatos élete, sikerei, szenvedései bőséges adatokat szolgáltatnak arra, hogy személyét elevenen állíthassuk tanítványaink elé s megkedveltessük őt. Helyesen tesszük, ha életét éppen a megfelelő zsoltárokkal együtt ismertetjük. Pld.: Dávid, Izai 8 fia közül a legkisebb. Serdülő korában apja juhait legeltette. A nyajtól hívták haza, a mikor Sámuel királyt keresett. (Lásd I. Sám. 16. és köv. fejezeteket.) Dávid szerette a juhokat, medvével és oroszlánnal is verekedett, ha szükség volt rá. (Szóljunk a keleti pásztorról.) Dávid, amikor látta, hogy őt is olyan nagy szeretettel őrzi, védi, vezérli és táplálja az Isten, mint a jó pásztor az ő juhait, felfakadt szívéből az ének: „Az Úr az én pásztorom.” Olvassuk fel a bibliából a **XXIII.** Zsoltárt. Beszéljünk arról a jó pásztorról, aki életét adta az ő juhaiért, aki megváltott minket (Ján. 10.) s azután figyelmeztessük tanítványainkat, hogy kövessük és szeressük e jó pásztort s azután tanítsuk meg, vagy adjuk fel lelkére a zsoltár (ének) első versét.

Amikor a Dávid és Góliáth harcát mondjuk el, (olyan szépen, mint a bibliában van!) akkor vegyük elő a **XXXV.** zsoltárt s az 5—20 versek kihagyásával olvassuk fel. Emeljük ki azt a nagy gondolatot, hogy ime Dávid ellenségeivel szemben is Istentől várja a segítséget. Nem a maga erejében bízik. Tudja, hogy ha Isten nevével száll szembe az ellenséggel, akkor győz, még ha csak parittyája is a fegyvere.

Dávid és Saul egymáshoz való viszonyának is nagyon érdekes története van. Ezt is érdemes a Sámuel I. könyve alapján legalább főbb vonásaiban ismertetni. A zsoltárok közül nyolc foglalkozik ezzel

a tárggyal. Ezek közül nem szoktuk énekelni csak a XXXIV.-ket. Milyen mélységes hála, milyen örvendő bizonyágtétel vonúl végig ez egész zsoltáron! Az hálálkodik ebben az Istennek, akinek kétszer is kezébe esett ellensége s még sem bántotta, aki bújdosott s még sem szűkölködött, aki megkóstolta és meglátta, hogy milyen jó az Úr!

A XVIII. zsoltárban Dávid azért dicséri az Istent, mert megsabadítá minden ellenségétől és a legnagyobbtól, Saultól is. Sajnos, ezt a zsoltárt nem szoktuk énekelni.

A LXV. zsoltár első verse emlékeztet Dávid ama cselekedetére, hogy a frigyládát, a mely Éli idejében a filiszteusok kezébe került, behozatta Jeruzsálembe s a Sion hegyén levő szent sátorba elhelyeztette. A ládát ugyanis a filiszteusok elvitték bálványaik templomába, de másnap reggelre a bálványok a földön heverték az Izrael Istene előtt. Elvitték hát a ládát az Izrael földjének határához. Onnan a láda egy Obed-Edom nevű ember házába került. Innen vitette Dávid nagy diadalal, táncolva a láda előtt a szent sátorba, a mely csak ideiglenes helye volt, mert nemsokára Salamon díszes templomába jutott, a mely nem a Sion, hanem a Moriah hegyén épült. Mennyi érdekes dolgot lehet elmondani a frigy ládáról, a szentek szentjéről stb! A CV. zsoltár az az ének, a melyet a szövetségláda behozatalakor énekeltek. Ez arról is nevezetes, hogy ezt az éneket adta Dávid „először” Asáfnak és az ő atyjafiaiának kezébe. (I. Krón, 16: 7.) Tehát ez volt Dávidnak az első, nyilvános istentiszteletre készített zsoltára.

Az LI zsoltár világot vet Dávid alázatosságára. (Gondoljuk meg, hogy milyen hallgatóság előtt tárgyalhatjuk e zsoltár mögött rejlő eseményeket.) Nagy volt a bűn, a mit Dávid elkövetett! Milyen igaz könyv a biblia! Nem szépíti a kiválókat, hanem *teljes* képet ad róluk. Bemutatja bűneiket is, nemcsak erényeiket. De nagy volt a bűnbánat is, mit Isten üzenete keltett Dávid lelkében Náhán próféta által. Bizony érdemes az egész zsoltárt, mint fenséges bűnbánó imádságot megtaníttatni a fejlettebb növendékekkel.

Végül a III. és a LXIII. zs. Dávidnak ama fájdmát tolmácsolják, a mit pártütő fia, Absolon lázadása okozott atyai szívének. Fia elűzte őt otthonából. Száműzetésében jó reggel már keresi, szomjúhozza Istent s az ő szenthelyét.

E néhány zsoltár felöleli Dávid életének fontosabb eseményeit s ez események a maguk vonzó és tanulságos epizódjaikkal közel hozzák szívünkhöz ez énekeket.

A zsoltárok írói közül *Salamon*-ról is van elég mondani valónk. A LXXII. és CXXVII. zsoltárokat szerzette ő. Az egyikben a király leborúl a legnagyobb király előtt; a másikban nagy igazságot hirdet: az Isten segítsége nélkül hiába való minden erőlködés, minden szorgalom. Istentől jön minden áldás, a legnagyobb: a gyermek-áldás. Sala-

mon életéről s viselt dolgairól bő felvilágosítást nyújt a Kir. II. könyve eleje. A XC. zsoltár is vonzóbbá és még értékesebbé válik tanítványaink előtt, ha elmondjuk nekik, hogy ez a legrégebbi zsoltár, (ca. K. e. 1500-ból), hogy Mózes a tudós próféta, Istennek nagy embere készítette azt. Az egészen végig vonúl a pusztai vándorlás hangulata és az a nagy bizalom Isten iránt, a mely a különben oly gyenge s hebegő Mózes oly erőssé és ékesszólóvá tette. A pusztai vándorlás az ígért földje felé sok tekintetben jellemzi a mi vándorlásunkat a mennyei Jeruzsálem felé. Izraelnek s nekünk is az a legnagyobb erősségünk, hogy Isten a mi hajlékunk! Velünk van! Immánuel, a Jézus egyik neve épen ezt jelenti.

2. *A zsoltárok magyar fordítása.* Dávid, Salamon és a többi költők héber nyelven írták a zsoltárokat. A keresztyén egyházban már fordításban énekelték őket. Amint a középkorban az ígehirdetés elmaradt a rendes istentiszteletekről, elmaradt a zsoltár is. A reformáció s főleg Kálvin vitte be a zsoltár-éneklést a gyülekezetekbe. Kálvin maga is lefordított néhányat. Az ő buzdítására azután Béza Tódor és Marot Kelemen az összes átültették francia nyelvre. — Magyarra Sztáray Mihály, a híres laskói énekes pap fordított le néhány zsoltárt. Sztáray azonban nagyon szabadon fordított, némely helyen bő körülírásokat használt. Az összes zsoltárokat Szenczi Molnár Albert szövegeztette meg magyarul. Sz. Molnár Szenczen (Pozsony m.) született. Egy molnárnak volt a fia. Anyját korán elvesztette. Atyja egy Szabó Farkas nevű vándor diákra bízta. Ezzel vándorolva eljutott Göncre, ahol, mint 14 éves fiú megismerte Károli Gáspár esperest a biblia hírneves fordítóját. Ezután Debrecenben, majd nemsokára külföldön tanult. Strassburgban kitűnően elvégezte a középiskolákat. Egész élete bolyongás, nyomorúság, nélkülözés volt. S mégis e folyton vándorló embert választotta ki Isten arra, hogy ellássa a magyar reformátusokat a legszükségesebb vallásos könyvekkel. Kiadta az általa megjavított Károli-féle bibliát könnyen kezelhető kisebb alakban, lefordította Kálvin leghíresebb művét s lefordította a zsoltárokat. Francia és német fordítások alapján készíti munkáját. Még ma is ott vana a zsoltárok elején a C. M. és T. B. (a tiszántúli énekes könyvben nagyon helyesen: M. K. és B. T) betűk,* a melyek jelzik, hogy melyik francia költő munkája alapján készült az ő fordítása. Szenczi Molnár 60 éves korában halt meg szegényen s elhagyottan. Zsoltár fordítása 1607-ben jelent meg Herborn német városban.

Zsoltárfordítónk gyönyörű, tőről metszett magyarsággal dolgozott. Ám az idő haladt, nyelvünk és zenei izlésünk is sokat fejlődött azóta

* Ennek ugyan nem sok értelme van, mert Sz. Molnár Lobwasser után is fordított németből. Mit érdeklő az éneklő híveinket, hogy melyik zsoltárt ki fordította le franciára?

s ma már, sajnos, az a nyelvezet és az a dallam, a mi ezelőtt 300 évvel a zsoltárok számára útat tört a magyarok szívébe, mindig nagyobb akadály a zsoltárok megkedveltetésében. Hát nincs és nem lesz magyar költő, aki lefordítaná a zsoltárokat könnyedebb, s nem a szavakhoz ragaszkodó, hanem a „lelket“ tolmácsoló magyar nyelvre? Nincs és nem lesz magyar zeneszerző, aki a hosszadalmas és nagy lélekzetű „francia nóták“ helyett magyar dallamokat tudna készíteni? Nem azon kellene törni a fejünket, hogy melyik zsoltárokat töröljük ki énekeskönyvünkől, hanem inkább azon, hogy miképp vegyünk be énekeskönyvünkbe olyan zsoltárokat, a melyeknek szövege és dallama visszhangra talál a fejlettebb izlésű magyar lelkületben is, Van zsoltár, a melyben olyan zsidós felfogás érvényesül, a mit nem lehet összeegyeztetni a keresztyén gyülekezet istentiszteleti céljával. Ez azonban igen kevés s inkább csak néhány vers az egyes zsoltárookban. E miatt kár úgy gondolkozni, hogy hagyjunk ki énekeskönyvünkől egy sereg zsoltárt. Ha dicséreteink oly nagy számmal vannak, hogy a zsoltárokkal együtt énekeskönyvünk nagyon terjedelmes lenne, akkor is az lenne helyes eljárás, hogy vétessenek fel a legkiválóbb zsoltárok az istentiszteleti énekeskönyvbe, de e mellett *legyenek a zsoltárok mind összegyűjtve egy más énekes könyvbe új fordításban s olyan dallammal*, a mely megfelel a szövegnek is, meg a kor kívánalmainak is. Természetesen ez nem vonatkozik azokra a zsoltárokra, a melyek dacára az elmúlt 300 évnek, ma is megütik a mértéket.

Erről nekünk beszélnünk kell különösen olyan gyülekezetekben, ahol a műveltebb hívek között megértésre találunk és esetleg akadunk olyanokra is, — akiknek talentumai éppen e téren adnának bőséges kamatokat.

3. *A zsoltárok beosztása.* A zsoltárokat eredetileg öt könyvre osztották fel, megfelelően Mózes öt könyvének. Az I. könyvben volt az 1—41, a II.-ban a 42—72, a III.-ban a 73—89, a IV.-ben 99—106, az V.-ben a 107—150 zsoltárokat. Valószínű, hogy eredetileg az I—II. könyv foglalta magában Dávid zsoltárait. A 72. zsoltár végén ugyanis ezt olvassuk: „Ítt végződnek Dávidnak, az Isai fiának könyörgései.“ — A többi könyv későbbi gyűjtemény, amelybe felvették Dávidnak később felfedezett néhány zsoltárja. Az I—II. könyvbe is belekerült néhány, amit nem Dávid írt. Általában annyit jegyezzünk jól meg, hogy Dávid volt az, aki megvetette alapját e gyűjteménynek. Dávid és a többi szerző különben is nem egy gyűjtemény számára dolgoztak, hanem egyszerűen kifejezték szívük-fenkölt érzéseit s nem gondoltak arra, hogy milyen rendbe sorakoztassák költeményeiket. Irtak s énekeltek, mert Isten lelke kényszeríté őket.

A zsoltárokat tartalmuk szerint feloszthatjuk: *Tanító, kérő, esedező, magasztaló, hálaadó, prófétai*, (messiási) és *történeti* zs.-ra. Ez

a felosztás előírja tanításunk tervét és célját is. E terv szerint csoportosítva a tanítás anyagát a tanítvány dolgát is megkönnyítjük, mert önkénytelenül azt fogja keresni, hogy *milyen* zsoltárral foglalkozik s amint látjs, hogy pld. tanító zsoltárral van dolga, keresi, hogy *mit* kell hát ebből tanulnia; ha kérő, vagy dicsérő zsoltárt tanul, saját lelke érzéseinek, kérésének vagy hálájának kifejezését keresi benne; ha prófétai vagy történeti vonatkozású zsoltárt énekel, összeköti azt Jézus életének megfelelő mozzanataival, vagy az illető történeti tényekkel.

Helytelen dolog a zsoltárokat a dallam hangterjedelme szerint beosztani, mert hiszen ez a legtöbb esetben attól függ, hogy a tanító milyen hangon kezdi az éneket. Ami a zsoltár szövegének a növendék értelmi felfogásához való viszonyát illeti, meg kell vallanunk, hogy az alsó három elemi osztálynak a zsoltárok csekély kivétellel nehezek. — S ha mégis tanítjuk, csak annyit mondhatunk s magyarázhatunk, amennyit a gyermek elbir, a többit hagyjuk majd arra az időre, amikor a gyermek értelmesebb. Az anyag ilyen csoportosított tanítását tehát nem a legalsóbb fokon kezddhetjük haszonnal, hanem csak később.

Lássunk most már néhány ismertebb zsoltárt, s kíséreljük meg vázolni a tanítás menetét.

a) *Tanító zsoltárok* :

I. zs. *Olvassuk fel* a zsoltárt a bibliából. *Magyarázzuk* meg a képes kifejezéseket: hitlenek tanácsa — bűnösök útja — csúfolódók széke. — Tegyük fel kérdéseket a zöldelő és a száraz fáról, a polyváról. *Foglaljuk össze a gondolat menetét*: Boldog, aki gyönyörködik az Úr törvényében és örömmel engedelmeskedik Istennek, mert az olyan, mint a folyó partján zöldelő fa. A gonoszok hasonlók a polyvához s elvesznek; az istenfélők megmaradnak. *Alkalmazzuk*: Milyenek akartok lenni: boldogok, vagy boldogtalanok? Mit kell tennetek, ha boldogok akartok lenni? Mit kíván az Isten törvénye? (Szeress!) Ki az, aki Isten törvényét tökéletesen betöltötte és szeretet mindenkit, még ellenségeit is és minket is? Mitől kell tartózkodnunk, mit nem kell tennünk, ha boldogok akarunk maradni? Csak ezeketán tanítsuk be, vagy adjuk fel leckére az ének első versét.

XV. zs. A bibliai szöveg olvasása után vitassuk meg a kérdés lényegét: Ki lesz lakója Isten sátorának, — országának, egyszóval ki jut el Istenhez az örök dicsőségbe? A szent sátor a Sion hegyén csak képe, nagyon gyarló utánzata volt annak, amit az Isten megmutatott Mózesnek a Sinai hegyen. Tanítványaink értelmi fejlettségéhez képest írjuk le a szent sátort és a salamoni templomot. Isten nem lakozik kézzel csinált templomokban, hanem mindenütt jelen van. A bűnös ember azonban szeretne elrejtőzni előle, mint Ádám s nem szereti az Isten közelségét. A gyermek is, amikor rosszat tesz, nem szereti édes-

anyja társaságát. Ime Dávid szereti Istent, mert keresi őt és felteszi azt a kérdést, hogy miképp lehet valaki szüntelen az Istennel? A felelet ez: aki igaz gondolatában, beszédében és cselekvésében. Aki hazudik, csal, lop, csúfolódik stb., az nem szereti Istent, de nem is lehet Isten társaságában. De még egy kérdést kell feltennünk: képes-e az ember a maga erejéből ilyen igaz lenni? Nem, mert az ember minden rosszra hajlandó. Egyedül Krisztus által lehetünk igazak Isten előtt. — A zsol-tárnak legalább az első két verse együtt tanítandó. Az első vers egy-magában csak a kérdés, felelet nélkül.

XIX. zs. E fenséges zsol-tár tartalmát föltétlenül a bibliából kell ismertetnünk, mert az ének szövege homályos. E zsol-tárban Dávid arra tanít, hogy Isten hatalmát és bölcsességét három nagy nyitott könyvből ismerhetjük meg: A természetből, az Isten törvényéből (biblia) és az ember lelki életéből. Igazoljuk ezt! 1. Mit beszél a csillagos ég? Mit a nappal és éjszaka? Mik vagyunk mi mindezekhez képest s milyen nagy az, aki ezeket teremté és elrendezé. A nap a mi égboltunk királya, másfélmilliószor nagyobb, mint földünk, pedig nemcsak ez az egy nap van a csillagok között; stb. (Lásd Szabolcska M. költeményét: És jött a király!) 2. Az Isten törvénye s általában a biblia nélkül sötétségben járnánk. Nem tudók, hogy ki az Isten s hogy mit akar tőlünk. A bibliából ismerjük meg az Istenhez vezető utat s Isten nagy szeretetét a Jézus Krisztushan. Ezért a biblia elevenít, vidámít és világosít. 3. Isten munkálkodik a mi életünkben is. Ő tanít megismerni magunkat, felfedi titkos bűneinket. Érdemes részletesebben kitérni arra a kérdésre, hogy hogyan beszélnek a csillagok és a napok, hiszen hangjuk nem hallható s miért hat el szózatuk az egész földre? Az ének második versében e gondolat egészen összezsugorodik a nehézkes nyelvezet miatt.

XXIV. zs. Az Úré minden! Mi is az övéi vagyunk. Nekünk nincs egyebünk, csak amit Isten nekünk adott. Úgy tekintsünk hát mindenünkre, mint Isten ajándékára, a mivel bölcsen kell sáforkodnunk. A 2. és 3. énekvers a 15. zs. gondolatának ismétlése. A többi vers Isten hatalmának magasztalása.

XXXII. zs. Ebben Dávid arra tanít, hogy mik az igaz bűnbánat áldásai: az a boldogító tudat, hogy Isten megbocsátja vétkeinket s az a lelki nyugalom, békesség és boldogság, amely e tudatból fakad. Az Isten kegyelmes. Nem óhajtja a bűnös halálát, hanem azt, hogy megtérjen és éljen. A megtérés egyik fő mozzanata bűneink beismerése és megvallása Isten előtt. Dávid elmondja, hogy milyen kínos lelkiállapotban volt mindaddig, amíg bűneit be nem vallá az Isten előtt. Nem szabad hát a bűnt „elhallgatni“. Ne gondoljuk, hogy ha mi elfelejtjük azokat, akkor majd az Isten is elfelejti. Mit használ, ha én elfelejtem adósságomat, de a hitelezőm nem felejt el! A megtérés másik mozzanata Isten megbocsájtó kegyelmének elfogadása. Nem elég csak bánni

bűneinket és megvallani, hanem hittel el kell szakadnunk azoktól és Istenhez csatlakoznunk. Nem elég beismerni és megvallani, hogy posványba estünk, hanem meg kell ragadnunk azt a mentő kezet, amely utánunk nyúl. Kinek nem tulajdonít hát Isten bünt? Annak, aki megvallja Neki bűneit és elfogadja szabadítását.

LXII. zs. Az Istenben békességet talált ember bizonyágtétele. *Csak az Istenben!* Mert Ő az ő üdvössége, erős vára, megtartója, megmentője. Ha ilyen az Isten, miért bizakodnánk másban s miért ne nyugodnánk meg Benne. Bizony inkább lehet sajnálkoznunk azon, hogy mennyi mindent elveszítenek az emberek, mint azon, hogy mennyit szenvednek. Mily nagy veszteség az, ha valaki nem ismeri azt a békességet, amit egyedül Istentől nyerhetünk.

LXXXIV. zs. Az Isten háza után vágyódó szív esengése. Soroljuk elő, vagy soroltassuk elő tanítványainkkal akár a biblia, akár az ének szövege alapján, hogy miért vágyódik a szent író az Isten háza után? E zsoltár magyarázásánál alkalmunk nyílik arra, hogy ismertessük a templom jelentőségét a *keresztyén* életben. A régi zsidók csak a jeruzsálemi templomban (udvarán) mutathatták be áldozataikat, mert csak ez volt a templom. Más helyen csak imaházai, zsinagógái voltak s vannak. A zsidóknak ma már nincs temploma Jeruzsálemben, éppen azért a mai zsidók nem is áldoznak állatokat, mert nem tehetik. Isten azonban csak azért rendelte el a régi időkben az állatok feláldozását, hogy előkészítse választott népét arra a tökéletes, végső áldozatra, amelyben Isten Fia feláldozta önmagát értünk. Jézus kereszthalála olyan áldozat, amelyen kívül többé semmiféle áldozatra szükség nincs, hanem arra van szükség, hogy ezt az áldozatot hittel elfogadjuk. Ezért engedte meg Isten, hogy a jeruzsálemi templom leromboltassék s a zsidóktól elvétessék. Sem Istennek, sem nekünk nincs már szükségünk reá. — *Mik a mi templomaink? Isten háza?* Így mondjuk, de tudjuk, hogy Isten nem lakozik kézzel csinált templomokban. A régi zsidók különös hite szerint tényleg a jeruzsálemi templomban lakott az Isten, bár ők is tudták, hogy Isten mindenütt jelen van. A mi templomunk az Isten tiszteletére szentelt épület. Aki látja templomunkat, eszébe juthat, hogy e helyen vannak olyanok, akik tisztelik az Istent. *Miért járunk a templomba?* Imádkozni (dicsérés, hálaadás, könyörgés, fogadástétel) és az Isten igéjével táplálkozni, vagyis mi *adunk* Istennek töredelmes s alázas szívet, Neki tetsző lelki áldozatot (mást nem adhatunk), Ő pedig adja nekünk igéjét és ezáltal lelki ajándékot. Veszünk-e valami áldást a templomban, ha nem figyelünk, ha csak testünk van ott, lelkünk pedig ki tudja, hol jár? Mi az áldása a *rendszeres* templomba járásnak? Mi a kötelességünk akkor, amikor kijöttünk a templomból? — Szólhatunk a vasárnap megszenteléséről is. — E kedves zsoltárból az első versen kívül a harmadikat is tanítsuk be kívülről

CXVII. zs. Az Úr uralkodik! Tudja meg ezt minden nép, minden sziget lakója! Nem a bálványok uralkodnak, amint ezt sajnos még ma is sok pogány nép gondolja (az enekből ez hiányzik. A bibliai szöveg 7 verse!), De ami korunkban is sokan azt hiszik, hogy nem az Isten, hanem a „szerencse“, meg a „pénz“ uralkodnak az embereken. Ezek is csak Isten ajándékai. Szabad-e nekünk többre becsülnünk az ajándékot, mint édesatyánkat, aki az ajándékot adta? Ha Isten a mi királyunk, mik a mi kötelességeink? Isten kirélysága abból áll, hogy gondot visel, védelmez minket és bíraskodik (ítél) felettünk. Legyünk hát hálásak, fogadjuk el védelmét s kerüljük a gonosz dolgokat.

CXIX. zs. Ez a leghosszabb zsoltár, amelyet a régiek a héber abc szerint 24 szakaszra osztottak, egyes magyar énekeskönyvben is meg van ez a felosztás. A bibliából vegyük az 1—10. verset, az enekből az 1. és 5. verset. Az 1. vers alapgondolata megegyezik az I. zsoltáréval. Az 5. vers tanítása a bibliai szöveg 9. versében világosabb, mert kérdés és felelet alakjában van összefoglalva. Ezzel kapcsolatban foglalkozhatunk még e kérdésekkel: van-e szükség arra, hogy az ifjú megjavítsa az ő útjait? Milyen utak ezek? Nem elég az Isten igéjének ismerete, hanem cselekedni is kell azt, csak úgy lesz annak javító hatása életünkre. Az egész zsoltár az Isten törvényéről tanít.

XCCV. zs. Akik bíznak . . . nem vesznek el! Miért, hogy mégis annyi sok kegyes, istenfélő ember szenved és sokféle szerencsétlenségnek esik áldozatul? Avagy, ha szeretiük az Istent, akkor nem érhet minket semmi baj? Bizony érhet. A bibliában többször értésünkre adja Isten, hogy akit ő szeret, azt megdorgálja, megostorozza, mint atya a fiát. Maga a világ Üdvözítője is azt kívánja követőitől, hogy aki Ő utánna akar menni, az vegye fel az ő keresztyét minden napon. Nem is lenne az jó, ha az emberek kikerülnének minden testi és lelki szenvedést az által, hogy bíznak az Istenben, mert hiszen akkor csak mulandó földi előnyökért szeretnék az Istent. Mennyei atyánk azonban azt akarja, hogy mi az ő legnagyobb ajándékáért, az örök életért szeressük őt. Ha mienk az örök élet, akkor nem veszhetünk el, még akkor sem, ha szenvedünk, akkor sem, ha testünk meghal. Lám, a letört ágat kiszáritja a nap, rothasztja az eső, dobálja a szél, amíg az ízzé-porrá nem törik; azt az ágat, amely az élő fának élő ága, szintén süti a nap, veri a zápor és rázza a szélvész, de életét el nem veheti, őt magát el nem vesztheti. Így azokat is, akik Istenben élnek, érheti sok minden baj, de de el nem vesznek, amíg hittel az Istenben maradnak.

A magyar gályarabok ezt a zsoltárt énekelték, a mikor megszabadultak szomorú fogságukból. A tanítás alkalmával mutassuk be a gályarabokról való képeket. (Zsilinszky: A magyar Prot. Egyh. Tört.) Mondjuk el, kik voltak e gályarabok, miért s mennyit szenvedtek? Elvesztek-e azok, akik közben meghaltak s a tenger mélyén lelték sírjukat?

Elveszték az emberek számára, de Isten és az örök élet számára megtartattak örökké.

CXXXIX. Olvassuk a biblia 1—12. és a 23—24. verseit. Tanítsuk az ének 1. 2. és 8. versét. Az Isten mindentudó s mindenütt jelenvaló. Ismer minket, jobban, mint mi önmagunkat. Mit tud rólunk az Isten? Hová rejtőzhetnénk előle? Mi a kötelességünk tehát? Úgy gondolkodni, úgy érezni s úgy cselekedni, hogy Isten előtt nyugodt lelkiismerettel állhassunk. Mi a vigasztalásunk? Az, hogy bármilyen bajban vagyunk, Isten azt jól tudja s minket erőnkön felül próbára tesz. (A seol, a másvilág, ahol a zsidók felfogása szerint az elköltözött lelkek árnyékéletet élnek s várják a feltámadást s azt az országot a mit a Messiás alapít.)

A tanító zsoltárhoz tartozik a **XXIII.** és **XC.** zsoltár is, a melyekről már szoltunk.

Összefoglalás.

Micsoda igazságokat tanultunk az elősorolt zsoltárokból?

Boldog, aki szereti az Isten törvényét. (I.)

Boldog, aki az Istent szíve szerint keresi. (CXIX.)

Az Isten igéje elevenít, vidámit. (XIX.)

Az Isten igéje javít. (CXIX.)

Aki megbánja s megvallja bűneit, bocsánatot nyer. (XXXII.)

Az „igaz” ember (Krisztus által) Isten országába jut. (XV.)

Az „igaz” ember békességet talál Istenben. (LXII.)

Az „igaz” ember nem vész el. (CXXV.)

Az Istené minden. (XXIV.)

Isten jelen van mindenütt. (CXXXIX.)

Az Isten király. (XCVII.)

Az Istent a templomban a hívekkel együtt dicsérni: gyönyörűség. (LXXXIV.)

A természet hirdeti az Isten hatalmát és bolcsességét. (XIX.)

Az ember élete mulandó. (XC.)

Ne féljünk! Isten a mi jó pásztorunk! (XXIII.)

Mit tanultunk Istentől? Az emberről? A természetről? Melyik zsoltárt írta Mózes? Melyiket énekelték a magyar gályarabok? stb.

(Folyt. köv.)

Forgács Gyula.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

Az ifjusági munka vallásos motivumai.

E fejezetben röviden arról a *vallásos nevelői* munkáról akarunk szólni, melyet a *szervezett* ifjusági munkában kell kifejtenuk. Tekinteten kívül hagyjuk tebát az *iskolai vallástanítás* és vallásos nevelés e szempontból való fejtegetését, mert ez csak előkészítése a tulajdonképeni ifjusági munkának, csak az alapot veti meg, melyeken majd ennek föl kell épülnie. Hasonlókép el kell tekintenuk a *konfirmációtól*, s az arra való előkészület vallásos motivumaitól, mert az meg ép a betetőzése és csúcspontra vezetése mindannak a nevelői folyamatnak, mely az iskolában kezdődik és az Urvacsora-vétel által a hívek közösségébe való belépéssel tetőződik be. Ilyen módon két fajtáját különböztetjük meg ennek a kérdésnek, melyek a munkának sem a célján, sem a módszerén nem változtatnak ugyan gyökeresen, mégis két esetét adják a dolognak. Az első esetet adják azok a mozgalmak vagy egyesületek, melyek *egyházi* jellegűek és vallásos célt szolgálnak. Ezekben a vallásos cél szükségképen meghatározza és előírja azt, hogy itt csakis olyan tevékenységnek van helye, mely direkte vagy indirekte a vallásos nevelés szolgálatában áll. Világos, hogy ezekben bővebb, rendszeresebb és gyakoribb alkalmak nyílnak a vallásos oldal kiemelésére és érvényesítésére. A másik csoportba azok az egyesületek tartoznak, melyek céljukban nem vallásosak ugyan, hanem az erkölcsi nevelés, vagy a nemzeti eszmény kultuszát tűzték ki célul s így munkájuk sem speciális vallásos, hanem általános jelleggel bír. Ezeket tekintve sokan szembe szokták őket állítani amazokkal, véleményünk szerint igen helytelenül. A két typus nem ellentéte, hanem kiegészítése egymásnak. Az előbbi csak a vallásos motivumok használatára épúgy nem szorítkozhatik, mint az utóbbi typus nem állhat meg az általános nemzeti motivumoknál. Az első ebben az esetben felekezeti célok szolgálatába fog szegődni kizárólag, holott tudjuk, úgy áll a dolog, hogy a felekezeti céloknak is értéket és értelmet ép a vallás mint eszmény ad. Egy olyan egyesület pl. melynek célját bizonyos szűk felekezeti körben keressük (kongregációk, kath. legényegyletek), pl. pártpolitikai propaganda üzésében, más vallásúaktól való exclusiv megkülönböztetésben, idővel alább és alább súlyyed, míg végre valami eszközzé válik, mely ideális törekvéseit elvesztette. Minden ifjusági mozgalmat és munkát, ha az egyház aegise alatt

folyik is, igazi nevelői magaslaton csak a *személyes vallásos életre való nevelés* tarthat meg. Ez a gondolat áll az egyesületek másik típusára is. Olyan esetekben, mikor a felekezeti egyházi keretek túlszűknek bizonyulnak s az ifjúság egyetemesebb életeszmény köré való csoportosítása látszik szükségesnek (pl. nemzetiségi vidéken), kénytelenek vagyunk olyan ifj. munkát végezni, melyekből a szorosán vett egyházi célok tekinteten kívül maradjanak. Ilyen egyetemes gondolat, mely egy felekezeti villongásoktól megosztott ifjúságot össze tud tartani a nemzeti eszmény gondolata. Ennek a gondolatnak természetes és logikus gondolatpárja az erkölcsi eszmény elve: a nemzetben megvalósuló erkölcsi eszményt *kulturának* nevezzük, mint az egyház gondolatához hozzátartozik a vallás gondolata. Most úgy áll a dolog, hogy az erkölcsi nevelés csak akkor tökéletes, ha az egyben a vallásos nevelés csúcspontjáiig fölhalad. Akár végzi ezt a vallásos nevelést maga az egyesület, a mi azonban az egyházak különféle vall. világnézete és a kath. egyház állandó intranzigenciája miatt legkevesebb helyen vihető keresztül, akár az egyházak ilyen irányú tevékenységét a maga céljának eszközéül ismeri el, mindenkép világos, hogy a vallásos nevelés nélkül a munka hiányos marad.

Ezekon kívül két nagy *nehézségét* kell a vallásos nevelésnek számbavennünk. Az egyik nehézség az *ifjúság érdeklődésének* hiányában rejlik. A népiskolai és ismétlő, meg középiskolai vallástanítás ugyanis ebből a szempontból legtöbb helyen terméketlen marad. Maguk a körülmények is arra kényszerítik a vallástanítót, vagy legalább is azon kísértésbe hozzák, hogy a vallásórákat a többi tanítási órákkal próbálja összehangzatba hozni. Ugyanolyan fegyelmet próbál behozni, a minek külső jelei és formái a leckére való pontos elkészülés, felkérdezés, osztályozás, a külső fegyelem, ezek lassanként tantárgyat csinálnak a vallásból. A másik veszedelem, ha a vallástanító meg akarja különböztetni a vallásórákat a többiektől, s ezek a rendetlenség, fegyelmetlenség, kötelességmulasztás melegágyai és színhelyei lesznek, sokszor károsan hatva az egész iskola ifjúságára. Az a követelmény, hogy a vallástanítás az iskolában nevelés legyen igazán, hogy az ismeretek, melyeket a gyermeknek meg kell tanulnia, csak képei és hordozói legyenek a vallásos élményeknek, s minden vallásóra lélektani menete az ismeretközléstől az áhítatig vezessen föl, sajnos, a legtöbb helyen még csak követelmény, csak cél, melyről alig néhány a legjobb vallástanítók közül mondhatja, hogy elérte volna.

Ez az egyik főoka annak az érdeklődéshiánynak, melyet a vallásos motívumokkal szemben az ifjúság fölmutat. Kedvez ennek a ténynek az ifjúság (különösen a serdülő ifjúság) szellemi alkata is. A fejlődésnek ez a kora, mely az önvizsgálás és önismeret erényeit nem ismeri, a tekintélynek, a fölötte valónak esküdt ellensége, ép a vallásos élet két

nagy lélektani ténye iránt mutatkozik így érzéketlennek ; a saját lelkünk megismeréséből származó jobbra-törekvés (megértés) és a nagyobb érték megragadása (alázatosság) iránt. Az ezekre való rávezetés nélkül pedig vallásos nevelés lehetetlen.

A másik nehézség a vallásos motívumok sokféleségében és nehézségében rejlik. Ne feledjük el, hogy ezek megértéséhez és megéléséhez az önismeret mélysége és személyes életkapcsolatok kellenek. Olyan vallásos nevelést, mely a bibliai történetek kívülről való tudásában, az egyháztörténeti adatok ismeretében, vagy bibliai lókusok és egyházi énekek elrecitálásában áll, könnyen végezhetünk, mert ez csak a szoktatás dolga, de olyant, melyben a gyermek megélje azokat és átértse azok tartalmát és jelentését, hosszú és fáradságos gyakorlat által. Gondoljuk el, csak a konfirmációra való előkészítés milyen nehéz munka akkor, ha a dolognak ezt az oldalát tekintjük. Állandóan küzdenünk kell avval a gondolattal, hogy a tételek, melyek nyomán vallásos élettapasztalatokat akarunk adni, csak tételek maradnak, s mennyi szomorú tapasztalatunk van arról, hogy a mélyebb vallásos élmények lepattognak a gyermekek konvencionális és felületesség által kéreggel bevont lelkéről. Ujabban mind többen és többen hangsúlyozzák, hogy a konfirmációra való előkészítésnek nem tanításnak kell lennie elsősorban, hanem lelki gyakorlatoknak. Csak aki megpróbálta ilyenné tenni az előkészítést és figyelemmel kísérte annak hatását, az tudja, milyen nehéz dolog.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mindezekből megállapíthatjuk, hogy az ifj. munka vallásos irányú vezetése a legnehezebb feladatok egyikévé válik abban a percben, mikor vallásos nevelés alatt igazán akaratelhatározást, vallásos életerőkkel való áthatást értünk. Mit kell tehát tennünk, hogy ezt a vallásos nevelést az ifj. munka körébe bevessük? Honnan kell kiindulnunk, hogy eljussunk azokig a motívumokig, melyek a vallásos nevelés motívumaiul szolgálhatnak.

A vallásos motívumokhoz két oldalon juthatunk el. Az egyik oldal a *vallásos közösség* gondolatán keresztül vezet. Az egyház lényege, fenntartó elve, tartalma a vallásos érték, a vallásos életeszmény kapcsolja össze az embereket a vallásos közösségben, mely ennek kifejezője, megvalósulási formája. Ha tehát valakivel szemléltetni akarom a vallásos életeszményt, rámutatok annak megvalósulási formáira, külső jelentkezéseire. Így szemléltethetem az egyházzal azt az eszményt, melyet képvisel. Az egyház célja, hogy összegyűjtse és összetartsa mindazokat, akik egy életelvnek a követői, mely életelv a Jézus személyiségében nyilvánult meg. Az ő személyiségének központi gondolata az *istenfiúság*, vagyis az az gondolat, hogy Isten bennünket személyesen, személyes kegyelme által a magáéivá tesz. Az egyházi közösség eredete tehát az a *hit*, mellyel mi Istenhez kapcsolódunk, hozzája

vágyunk. Ez annyi, mint az ember szabadulni vágyása a mulandóság korlátai közül, tudata örökkévaló hivatásának. Milyen erő ez az egyház alapítónak életében (Pál), ez a vágyakozás minden korlátot szétszakítva új és új kapcsolatot keres Istennel (Luther). De az egyháznak célja is van, nem önmagáért létezik, mint a hogy nem saját magától áll fenn, hanem a tagjai hite tartja, úgy arra törekszik, hogy a tagjai ez új életben növekedjenek, *megszentelődjenek*. Ez a megszentelődés az egész világ átalakítása Isten országává, egy új és szent élet születése. Ezt jelképezi az úrvacsora, hogy az ember, akit Isten magáévá tett, új emberré vált. Egy ilyen élet *alázatos* élet. Az egyház nem magától áll, azt Isten örök ígéje tartja fenn. Isten ennek szolgálatára és védelmére állított a történelemben férfiakat, a kik tudták, hogy őket Isten arra hívta el, hogy az ő országát védelmezzék, s akik ennek tudatában alázatosan szolgáltak Istennek. Az egyháznak ma is vannak előjárói, akik nem emberek tetszése vagy haszna, hanem Isten ígéjének szolgálatára vannak oda állítva. A keresztyén élet ezért alázatos élet Isten iránt, vagyis meghajlunk ő előtte. A megalázkodást engedelmességgel fejezzük ki mindazok iránt, akik Isten rendeléséből kor, hivatás, vagy társadalmi tekintetben magasabban állanak nálunk. Ez az engedelmisség világtörvény, mely bennünket nem csak kötelez, de kényszerít. Ez az élet a mi egyházunk hőseinek élete, kik alázatosak és engedelmesek voltak. A keresztyén élet másik jellemvonása, hogy az *szolgál*. Önkéntesen és tudatosan szolgálatába állítja magát Istennek és embertársainak. A legnemesebb életfölfogás az, hogy mi nem az élet érdekeinek, hanem magas céloknak szolgálatában állunk. Aki így fogja föl az életet, az a maga munkájában *hivatást* lát, melyet Isten megbizásából végez s nem robot gyanánt. Az emberiség és a mi nemzetünk legjobbjai így fogták föl az életet, hogy nem a saját hasznukért élnek, hanem, hogy a reájuk bízott dolgot elvégezzék. Ez adja a keresztyén élet igazi *erejét*. A másokért való szolgálat a haszon és *viszontszolgálat várása* nélkül megadja a mi életünk szilárdságát és *egyenességét*. Az önzetlen szolgálat, melyet az életünk céljául tüztünk ki a *szeretet* és *barátság* alapja, mely összekapcsol minket azokkal, akik ép azon célokért élnek, mint mi. Az ilyen szolgálat *hűséges*, a veszélyben és nehézségek között nem lankad el. Végül, egy keresztyén élet végső eredménye *békesség* Istenben. Ez a békesség erősekké és *bátrakká* tesz bennünket, mert az igazi bátorság ebből származik. A békesség birtokában nyugodtak és félelem nélküliek tudunk lenni. Törekszünk ennek a békességnek állandó fenntartására imádság, *áhitat* által.

Körülbelől ez lenne a gyndolatmenete annak a munkának, mely az egyház mint vallásos közösség gondolatköréből emelkedik ki, és vezet a fölmutatott vallásos motivumokra. Ezeket itt természetesen csak érintéhtük, bő levezetésükre sem helyünk nincs, sem ez nem készíthető el

általánosságban, minden vezető úgy csinálja meg, amint az az ifjúsága szellemi fejlettségének és körülményeinek megfelel.

A másik út, melyen át a vallásos motívumokhoz jöttünk, az *erkölcsi nevelés* útja. Mondottuk, hogy erkölcsi nevelés vallásos motívumok nélkül hiányos marad. Ez esetben az a nagy veszedelem áll előttünk, hogy erkölcsi nevelésünk egyszerűen csak erkölcsi tanítás, vagy szoktatás marad. Sok vezető azt hiszi, hogy bizonyos gyakorlatokkal, tanácsokkal, szokások behozásával már épen elég erkölcsi nevelést végzett s nem jut eszébe, hogy sem meghallgatott tanácsokf szem megszokott gyakorlatok nem merítik ki az erkölcsi nevelés egész körét. Hasonlít ez a dolog ahoz a régi eljárásmódhoz, mely a vallástanítást imádságok, erkölcsi és illemszabályok betanításában vélte teljesíteni. Pedig amint fent láttuk, hogy vallási közösség gondolköréből kiinduló motívumoknak az erkölcsi élet terére kell kihatniok, úgy az erkölcsi nevelés a vallásos motívumok felhasználásával lesz teljessé és egészszé. Az erkölcsi nevelés célja az erkölcsi személyiség: a *jellem*. Azok a motívumok, melyek ennek egyes alkotó vonásaira vezetnek körülbelől, röviden érintve a következők:

A jellem önmagához való hűségét *igazságnak* nevezzük. Egy élet belső igazsága annak célja fölismerésében és betöltésében áll. Ez adja meg az ember hivatását és méltóságát. Az emberi méltóság azon alapul, hogy az ember nem elékszik meg a maga anyagi életének biztosításával, hanem magasabb *hivatásról* is tud. E hivatás abban a munkakörben, ahol áll *engedelmesen* tölti be. Az engedelmisséget a maga törvényei iránt megkivánja tőlünk a természet, ez tehát a természeti világnak törvénye. De törvénye a társadalmi életnek, mert engedelmisség nélkül nincs nemzet, egyház, család. Végül törvénye a mi lelki életünknek is, mert bennünket bennünk élő törekvés késztet engedni az igazság és az erkölcs törvényeinek. Ezek a törvények fölöttünk állanak, arra, ami fölöttünk áll, *tisztelettel* tekintünk. Tiszteletre vagyunk kötelesek így a kor, társadalmi állás és érték tekintetében nálunk nagyobbak iránt. Tiszteljük a mi történelmünk kiváló alakjait, akikhez bennünket közös mult köt. Ugyanez az örökség, ugyanez a mult köt bennünket össze körülünk levő embertársainkkal, kik velünk egy nemzet gyermekei. És a nemzeti közösség gondolata. Azok, akik körülöttünk élnek tőlünk *szeretetet* és *barátságot* várnak. A barátság az a viszony, mely két ember közös célok által a szeretet kütelékével összefűz. A szeretet a *szolgálat* alapja. Mi önként és saját akaratunkból s nem viszontszolgálatért szolgálunk azoknak, akik erre rá vannak szorúlva. Ez a szolgálat fölemel bennünket, az előbbi megaláz. A mi szolgálatunknak elő kell mozdítani ami hazánk és embertársaink javát, mert a hivatásunkat szolgálat által töltjük be. Ez a hivatás tőlünk *hűséges* szolgálatot kíván, melyet nem szabad abban hagyounk, ha benne akadályokat találunk. Egy ilyen szolgálatban eltöltött élet *békességes* élet. Nem a magunk

testi szükségei, hanem a lelkünkben írt örök törvények vezetnek bennünket. Ezt nevezzük *önuralomnak*, saját magunk fegyelmezésének.

Ezen motívumok vallásos átvezetése immár egyszerű dolog. Az emberi méltóság és hivatás gondolatát magától egészíti ki az istenfiúság gondolata, az engedelmesség alapja a hitnek, a megszentelődést, illetve annak a keresztyén életben látható következményeit pedig a többi motívumok epészen természetesen adják.

Lássuk most közelebbről a motívumok fölhasználásának *módszerét*. Ez a kérdés, mint első pillanatra látható, sokkal nehezebb, mint pl. az intellektualis nevelés, vagy a társadalmi-honossága nevelés módszere, mert e munkában az ifjúsági munka minden ágát érvényesíteni kell. A mi fölfogásunk szerint ugyanis az ifjúsági munka elsősorban ethikai nevelői, jellemképzői munka, s gazdasági, testnevelői stb. csak annyiban, amennyiben azok eszközül szolgálnak az erkölcsi nevelés céljának elérésére. Maga az intellektualis nevelés sem kizárólagos célja az ifj. munkának, hanem egyik pillérét alkotja annak az egyetemes célnak, mely az értelmi, erkölcsi, művészeti és vallásos nevelés alapelvét egy gondolatban: a *keresztyéni jellem* gondolatában sűriti össze.

A módszer háromféle lehet főbb alakjaiban: személyes példaadás; egyénenkénti gondozás; szervezett munka.

A *személyes példaadás* módszere arra vonatkozik, hogy az ifjúság elsősorban a saját nevelőinél lássa meg azokat a motívumokat, melyeket tőle e vezetők követelnek. Ma már túl vagyunk azon, hogy az ifjúság észre ne vegye, vagy annak következményeit saját magára le ne vonja, ha aki ma az igazságosságról tartott nekik szép előadást, holnap annak az apró csalafintaságairól beszél a falu, aki a barátság gondolatát fejtegette előttünk, az lenézőleg bánik velük, s aki a hűséges munkára intette őket, az előttük a gyakorlati életben mint a kötelességek alól könnyedén kibuvó ember jelenik meg. Így is, ha a vezető komolyan és őszintén úgy él, amint tanít, lesz elég eset rá, hogy az ifjúság némely tagjai ellentétet fognak keresni szavai és példája között, hát még, ha maga ad alkalmat erre. E példaadáshoz hozzátartozik minden, a legnagyobbtól a legkisebbig, ami egyszer szemléltetésre alkalmas. Bármilyen világos is, pl. hogy az iskolai, tanulás előbbi és utáni imák nagyrészt csak szokássá váltak már és belőlük az áhital kihalt, bizonyos, hogy még értéktelenebbé teszi őket egy tanító minden áhítatot kizáró és megrontó lazasága, aki ezt eldaráltatni, elhadartatni engedi, vagy ép az alatti magaviseletével bár nem akarva is, kifejezi, hogy ő az egésznek semmi jelentőséget nem tulajdonít. Ha az ifjúság látja, hogy a kántor úr a karban imádság alatt az ülésen terpeszkedik, a predikációt előtt pedig előveszi az ujságot, vagy beszélgetést kezd, az éneklést csak megindítja, s a végén nyújtja meg. bizonyos hiába beszél annak a fegyelemről, vallásosságról. Vannak ugyanis bizonyos olyan gyakorlatok, melyekből számunkra a

gyakoriság miatt már kikopott a jelentés, s melyekben esetleg elűtő, sőt megütközést keltő viselkedésünket nehezen vesszük észre. Ám észre veszi az ifjúság, észreveszik a hallgatóink, s levonják belőle azt a következtetést, hogy az egész dolog nekünk csak gépiesség, szemfényvesztés, hogy mi csak azért beszélünk, hogy rávegyük őket valami olyanra, amit magunk sem tartunk szükségesnek megtenni, hogy tehát ami szívmunkra adni felesleges. Sok ilyen észrevétlenül szokásunkká vált idétlenség akadályozza a munkát s adja azt a papi frivolságot, mely már a fari-zeussággal nagyon rokon.

A módszer másik ága a motívumok *személyes, egyénenkénti bevezetése*. Ennek alapja az egyéni *gondozás*. Sokszor említettük már azt, hogy egyéni gondozás nélkül ifjúsági munkát végezni lehetetlen. Csak egy egészen kezdetleges elbánás, egy alacsonyabbrendű szervezett munka is a személyes rábeszélés útján vihető legjobban keresztül. Annál nagyobb fontosságu ez a vallásos és erkölcsi nevelésben. Azért először is meg kell ismerkednünk az ifjúság minden tagjánál azokkal a vallásos és erkölcsi alapokkal, melyeket a szülői házban kapott. Vannak házak, ahol a vallásos nevelés csakis az estéli és regeli imádkozásra szorítkozik, máshol a gyermekeket még vasárnap is felhasználják a mánkára, van ház, ahol viszont szigorú vallásos nevelésben részesítik őket, különösen a vallás gyakorlatait illetőleg. Némely család olyan szigorú e tekintetben, hogy vasárnap pénz sem vesz a kezében. Azután vannak családi bűnök, mint a veszekedés, pletyka, idegen tárgyak eltulajdonítása. Falun különösen a gyümölcs és tüzelőszer lopása dívik. Végül vannak a családban előfordult esetek, melyek az egész család szellemét meghatározzák. Így minden háznak ismerni kell a keresztjét, ahogy Nébergall professzor szokta mondani „a dolgos, aminek nem kellene ott lennie“. Ez adja a személyes gondozás egyik alapját. A másik állapot adja magának az ifjúnak a vallásos hangulata, az, hogy mekkora hajlama van a vallásos motívumok befogadása iránt. E tekintetben többféle típust különböztethetünk meg úgy a fiúk és leányok, mint a falusi és váaosai s az utóbbiban a különböző társadalmi állású ifjak között. Ezek részletezésére most nincs helyünk, de megállapításuk különben sem nehéz, mindenki a saját körében megteheti a különbséget a szelid és tiszteletteljes és rakoncátlan fiúk, a házias és csöndes, s viszont a mulató és fiútársaságot kedvelő leányok között. E típusok figyelmen kívül hagyása s egy „általános“ irányú módszerre való törekvés a vallásos nevelés legfinomabb és legfontosabb motívumainak mellőzésére kényszerít. A harmadik alapgonddal adja az a motívum, amit fel akarunk használni. Egy vallástalan család talajából kinőtt, frivol hajlandóságú fiúval hiába kezdjük a legmagasabb motívumokon, az előtte érthetetlen, s ezért haszontalan lesz. A motívumokat tehát mindenkire nézve egyéni sorrendben kell elhelyezni, hogy előbb a legközelebb álló jöjjön, melynek esetleg az alapjai már

megvannak, azután a magasabb és nehezebb. A motivumok e fokozatos elrendezése megment bennünket sok csalódástól, melyek legnagyobb része abból származik, hogy előbbre lenni gondoljuk magunkat, mint tényleg vagyunk. Első motivumok gyanánt a tisztelet, az engedelmesség, szolgálat motivumai ajánlkoznak, mert ezek cselekedetekben nyilvánulnak meg és így nem maradnak elméletiek.

A harmadik módszer a szervezett munka módszere. Előnye az, hogy benne a közösség gondolata fejeződik ki, s a közös cselekvés a szokás nagy nevelői elvét bocsátja rendelkezésünkre. Hátránya, hogy az egyéni gondozás eltörpül mellette, a gondozás egyéni hatása ellenőrizhetetlenné válik stb. A szervezett munka két oldalú: az egyesület, vagy annak vezetői munkája az ifjúságért; az ifjúság munkája a közösségért. Az egyik a másik nélkül hiányos. Ha csak mi dolgozunk, figyelmen kívül hagyjuk a gyakorlás igen fontos elvét, s munkánk csak az elméleti síkban fog mozogni. Ha csak az ifjúságot dolgoztatjuk, hiányozni fog a vezető gondolat, az, hogy mi is teszünk értük. A kettőnek tehát párhuzamosan kell haladnia, hogy világos legyen, miszerint a mi hitünk teremt ugyan hitet, itt vezetni azt, de saját akarata és részvétele nélkül ez mindenkire nézve csak írott malaszt marad.

Végső kérdésünk az, minő eszközök állhatnak rendelkezésünkre e munka vezetésében. Az eszközök kérdése tényleg nehéz és bonyolult kérdés, mert ezek avatott és jó megválogatásától függ egyrészt a siker maga. Ha a vallásos nevelés eszközei nagyon egyhangúak, az ifjúság megunja őket, viszont ha nagyon sokfélék, avval a veszedelemmel állunk szemben, hogy a munka eltér eredeti irányától. Azért ezek megválogatásában a következő gondolatok vezessenek: 1. Abból kiindulva, hogy a vallásos nevelés célja az illető Istennel való viszonyát megszilárdítani olyan eszközöket keresünk, melyek az ifjúságot gondolkozásra, elmélkedésre, *áhitatra* ösztönzik; ezek az eszközök a legmélyebbek, de egyben legkényesebbek is, mert a velük való visszaélés elidegenítheti az ifjúságot; 2. Azon a gondolaton fölépülve, hogy a vallásos élet *cselekedet*, keressük azokat az eszközöket, melyek az ifjúságnak az erkölcsi cselekedetre való indítást adják meg; 3. Végül tudva azt, hogy a vallásos élet közösségben, egyházban nyilvánul, az ifjúságot bizonyos eszközökkel neveljük a *gyülekezet szolgálatára*.

Az eszközök *első csoportjába* tartoznak az *iffi. istentiszteletek*. Ezeknek formája legyen szabad. Ne annyira liturgiai, mint inkább katechetikai elemeket toljunk előtérbe, és vegyünk olyan tárgyakat, melyek a fent felsorolt motivumokból folynak, azok illusztrációi. Szemléltessük a békességkeresést az Ábrahám és Lában, a bátorságot a Dávid, az áldozatkészséget stb. a biblia alakjaival. Ezenkívül fölhasználunk olyan történeteket és más szemléltető eszközöket, melyeket a történelemből s az életből merítünk. Különös gondot fordítunk a *biblia* használatára,

mert evvel nagyon nehéz megtalálni a helyes utat. Próbáljuk gyakorolni őket abban, hogy a könnyebb, felolvasott rész fölött maguk is gondolkozzanak, esetleg kijelölünk óráról-órára bizonyos részeket otthoni elmélkedésre. Mindenesetre könnyű és egyszerű részeket válasszunk, melyek saját életükre való alkalmazásáról van szó. Hasonló gondot kell fordítani az *egyházi énekek* való gyakorlásra. Sok gyülekezetben ez képezi az összetartó erőt s első pillanatra nem is gondoljuk, milyen óriási hatalom rejlik ebben. Ez az énektanítás a nagyobb fiúk és leányok körében ne legyen kényszerű, inkább arra az oldalára fektessünk súlyt, mely az ifjúság tevékenységét fejleszti. Magyarazzuk meg nekik, hogy vezessék az éneket a templomban, hogy az ő közreműködésük által hogyan javúl és tisztul az éneklés. Itt nyílik alkalom a művészi gondolatnak templomi éneklésünkbe való bevitelére. Távolibb, de használható eszköz a vallásos *ünnepélek*, felolvasások tartása, melyek arra való, hogy a vallásos élet egy-egy tényét szemléltessük. Ezeket felhasználjuk az *irodalmat*. Számon kell tartanunk azokat az irodalmi műveket, melyekben a vallásos neveléshez támaszpontot nyerhetünk. Sajnos, ilyen kevés van aránylag, de azok hozzáférhetőek. A karácsonyi gondolatkör lélektani tényének és motívumainak szemléltetésére pompásan föl lehet használni Jókai: Melyiket a kilenc közül?, Dickens: Karácsonyi ének c. elbeszéléseit, Tompa: Karácsony estéjén c. elbeszéléseit, Tompa: Karácsony estéjén c. költeményét stb., hogy csak példákat említsünk. Felhasználhatunk komolyabb vallásos olvasmányokat is, Kálvin, Luther műveiből szemelvényeket, Augustinus, II. Rákóczy Ferenc vallomásaiból stb. Csak ezek felhasználása legyen óvatos, bő magyarázattal, és mindig kitüntetve az illető író vallásos alapgondolatát. Így készíthetünk elő fejlettebb és érettebb ifjúság körében egy kis vallásos szemináriumot is. Ahol ezt nem lehet, ott időnként, de meghatározott időben gyűjtjük össze az ifjúságot e célból, könnyebben foglalkozva velük.

Az eszközök második csoportja a *cselekedetre* akar nevelni. Alapját és gyökerét ez a csoport azokból a motívumokból nyeri, melyeket az imént elsorolt eszközökkel vagyunk képesek a gyermekek lelkébe csepegtetni. Ennek első eszköze az ifjúság állandó személyes *felügyelete*. Tudnunk kell lehetőleg legtitkosabb és legrejtettebb gondolataikról és cselekedetükről is, hogy ne álljon elő az az eset, mikor másoktól hallunk szemrehányást az ifjúság egy tagjának viselt dolgai felől. Ezeket vele elsősorban négy szemközt, azután esetleg a többiek jelenlétében vitassuk meg, provokáljunk ki egy *közvéleményt* ezekben az esetekben valószínű, hogy eleinte ez a közvélemény előttünk jelenlétünkben más lesz, mint maguk között, de ez a különbség lassanként — bár nagyon lassan — el fog enyészni. Erre szolgálnak az ifjúságnak adott *megbízásaink*, melyek felelősségérzetüket nevelik. A kisebb fiúkat bizzuk meg

istentiszteleteken a rend fönntartásával, énekeskönyvek kiosztásával, a kisebbekre való felügyelettel. Ünnepevényeken ők mutassák a helyeket, rendezzék el a székeket stb. Mindenütt kívánjunk meg tőlük szigorú fegyelmet, s ennek eszközeivé tegyük őket saját magukat. Ifj. egyesületben állítsunk be bíróságot, mely a vitás ügyeket elintézi. Ugyanilyen szellemre vezet az egyesületi *önkormányzat* olyan keresztülvitele, amilyent amerikai és svajci iskolákban látunk.

A harmadik csoport a vallásos *közösségbe való* beletaglalódást segít elérni. Az ifjuságnak részt adunk az egyház munkájában. Az ifj. egyesület állíthat vallásos könyvkereskedést, *iratterjesztést* a gyülekezetben, vezetheti a vall. lapok terjesztésének munkáját. A fiúk és leányok gondot viselnek a templom és cínterem díszítésére, egyházi nagyobb ünnepeken énekkar gyanánt szerepelnek. Fölhasználhatók a lelki gondozásban, mint szegények, betegek, hadiárvák, özvegyek számontartói, azok ügyeinek közvetítói.

Ezen eszközökkel végezzük az ifj. vallásos nevelésének szervezett munkáját. A mire legjobban vigyáznunk kell, két dolog: először, hogy mindezekre személyes egyéni gondozás vezet, mely egyöntetüen halad az egész gyülekezet gondozásával, másodsor, hogy a cselekedetek csak mutatói a szellemnek, nekünk tehát nem a cselekedetek, hanem a lélek fejlesztésére kell törekednünk.*)

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Munkaterv

falusi ifjusági (fiu- és leány) egyesületek részére ¹

Bevezetés.

Az ifjusági egyesületnek falun arra kell törekednie, hogy az egész község ifjuságát, lassan, de biztos kezekkel szervezze, közös eszmények és célok vezetése alatt az ifjuság erkölcsi és szellemi vezetését végezze és fejlődését előmozdítsa. Minden munkában figyelemmel kell tehát lennünk arra, hogy a fő cél az ifjuság nevelése, és ennek kell

*) E munkában fölhasználható művek közül megemlíjük a következőket: Foerster M. Fr.: Iskola és jellem. Bp. Lampel. U. a.: Az élet művészete. Bp. Szociális Misszió Társ. kiadv. U. a.: Élet és jellem. U. o.; Victor I.: Jézus önarcképei. Bp. Skovgaard—Petersen: Akarsz-e diadalmaskodni? Kálvin levelei a nőkhöz. Bp. Szent Ágoston vallomásai. (Vass I.) „Élet” kiadása. Fosdick E. M. A Mester jellege. U. a.: Az imádság értelme. M. E. K. Dísz kiadv. Marden O. S.: Frohsinn, eine Lebenskraft. Berlin. U. a.: Der Sieg in Lebenskampfe. U. o. U. a.: Das Geheimniss der Vollbringens. U. o. stb.

¹ Ez a munkaterv a Pro Transsylvania részére készült. — Addig is, még ott kiadatnék, megismerés végett itt közöljük.

minden mást alárendelni. Ezt a nevelési eszményt a *fiuknál lovagias, nemes* érzületnek, *leányoknál áldozatkészségnek* és *jószívűségnek* nevezhetjük. — Szigoruan vigyázni kell tehát rá, hogy ezeket az érzéseket ápoljuk, és a munka folyamán fejlesszük.

Első feladatunk az ifjúság összehozása. Erre először egy kisebb, könnyebb munkát használunk föl, a mit az ifjúság örömmel végez. Pl. fiuknál katonai gyakorlatokat, leányoknál varró órát, mindkettőnél együtt pl. szavalási gyakorlatokat, vagy énekkart. Fődolog, hogy ezt türelmesen folytassuk addig, míg egy állandó kör ki nem alakul. Mikor az egyesület maga biztosítva van, és látjuk, hogy nem hagynak ott bennünket, próbáljuk bővíteni a kört. Megkérdezzük őket, jó lenne-e, ha még ezt, vagy azt a munkát fölvennánk. Evvel a fokozatos bővítéssel a köteleesség s egyuttal a felelősségek körét is bővítjük, mely a községben az ifjúságra vár.

Evvel egyidejüleg igyekszünk arra, hogy az *ifjúság* minden egyes tagjával megértessük, hogy neki a munkában tevékeny részt kell vennie, hogy az egyesület a maga tagjaitól fontos és odaadó munkát kíván, s hogy az egyesület erkölcsi közösség, melyben csak olyanok foglalhatnak helyet, kiknek magaviselete kifogástalan. Szükségünk van végre arra, hogy a *község* értelmesebb, vezető férfiai megnyerjék a dolognak. — Evégből először is az ő gyermekeiket igyekszünk bevonni, azután a gyermekek szülőit meglátogatjuk és nekik kifejtjük, mit akarunk, és hogyan akarjuk ezt.

Ha az *ifjúság* részéről megvan a kellő erkölcsi támogatás, akkor hozzákezdhetünk a szervezéshez és a munka megindításához. A szervezkedéssel ne siessük el a dolgot, az előkészítést különös gonddal és különös türelemmel végezzük.

A munka a következő ágozatokra bomlik:

I. Testi nevelés.

A) *Cél*: A testi nevelés célja a test és lélek együttes edzése és erősítése. A *fiuknál* a fegyelem, baráti összetarás és önuralom érzéseit keltjük fel, a *leányoknál* a testi nevelés célja a test gyakorlása, egészséges testmozgás.

B) *Eszközök*: a) *Fiuknál*: *Katonai előképzés*. Az egyesület tagjai kötelezőleg résztvesznek az egyesület katonai gyakorlatain. A beosztást az igazgató végzi, aki a tagokat kisebb-nagyobb csapattestekbe osztja be. A gyakorlatokon katonai fegyelem uralkodik. A tagok kiképzést nyernek mindabban, amit a katonai szolgálati szabályzat az egyes- és szakasz-kiképzésről előír. Csinálnak menet- és rendgyakorlatokat, csapatalakításokat. Ugyanide tartoznak a tornagyakorlatok és pedig szabad- és szerygyakorlatok, a mennyiben a szükséges tornaszerek rendelkezésre állanak. Az egyes egységek vezetésére a gyakorlatok alkalmával szük-

séges altszteket az igazgató nevezi ki az egyesület legpontosabb és legalkalmasabb tagjai közül.

b) *Leányoknál*: 1. A torna erre alkalmas módjai. Szabadgyakorlatok. 2. *Játékok* a szabadban.

c) *Együtt*: 1. A régi magyar *lapdajátékok* gyakorlása. 2. *Népjátékok* és *néptáncok* bemutatása, melyeket az egyesület ünnepélyek keretében végezhet.

II. *Intellektualis nevelés, továbbképzés.*

A) *Cél*: Az értelmi nevelés az egyesület egyik legfontosabb munkája. Minden egyesületnek törekednie kell arra, hogy tagjai rendszeres tudás által széles látkörű emberekké váljanak. — Minden tudatlanság akadályozza és megbénítja az egyesület munkáját. Itt a cél a fiuknál és leányoknál ugyanaz lévén, a munka együttesen folyhat.

B) *Eszközei*: a) *Népegyetem vagy népszeminárium*. Ezek arra szolgálnak, hogy az egyes ismeretkörökből a rendszeres tudást fejlesszék s továbbképzést adjanak azon kívül, a mit az illetők az iskolában szereztek. Ezen előadások vezetője az egy tárgy rendszeres előadására fölkerült lelkész, tanító, jegyző, vagy orvos. Az egyesület minden tagja köteles legalább két tárgyat hallgatni. Vizsgálóati kényszer nincs. Az előadott tárgyak: történelem, természettudomány, földrajz, és magyar irodalom ismertetése. Az egyesület a tanulási kedv fokozására szorgalom díjakat és pályatételeket tűz ki.

b) Az egyesület *könyvtárat és olvasótermet* tart fenn. A könyvtár rendben tartására és kezelésére az egyesület egy tagja választandó meg, ki a könyvtári szabályzat pontos betartására (kivétel, beadás, olvasási idő, könyvek kímélése stb.) vigyáz.

c) A *gazdasági* ismeretekben való továbbképzést fölkarolja. E szempontból a könyvtárába ilyen irányú munkákat vesz föl, egy-két gazdasági irányú lapot járát. Tagjai számára felolvasásokat tartat. Érintkezésbe lép azokkal a hatóságokkal és egyesületekkel, amelyek erre a célra alakultak és tőlük vándortanítókat kér, tanfolyamok tartása esetleg telep fölállítására céljából.

d) *Népies előadások*, ismeretterjesztő felolvasások rendezését (ha erre hivatott más szervezet nincs) magára vállalja. Ilyenek az egyesület tagjai közreműködnek, a felolvasásoknak közönséget toboroznak.

e) Bevezet újabb gazdaságilag fontos *munkaágakat*. Pl. a selyemhernyó, nyúltenyésztést, méhészetet, haltenyésztést, stb. Egyes gazdasági téren fölmerült s a községben be nem vezetett újításokat, jobb eljárásokat kipróbál és megismertet.

f) Nemzetiségi vidéken *magyar nyelvi tanfolyamokat* tart azok számára, a kik magyarul akarnak tanulni.

g) Kiváló tehetségű gyermekek magasabb *iskoláztatását* igyekszik lehetővé tenni.

III. Érzelmi nevelés.

A. *Cél.* Az egyesületnek mindent meg kell tenni arra nézve, hogy tagjait nemes érzésű, mély kedélyű, egymást megértő emberekké nevelje. A *fiúknál* azért a lovagias, nemes érzés ápolására vetjük a fősúlyt, melyeket az idősebbek iránt való tisztelet, tiszta barátság, hűség, egymásnak kölcsönös segítése, a nemzeti mult, a hazának tett szolgálat iránti kegyeletre való neveléssel viszünk keresztül, míg a *leányoknál* a segítő, önfeláldozó szeretet, a kicsinyek, betegek támogatásának motivumait használjuk föl. Itt nyer elhelyezést a nemzeti eszmény és a vallásos eszmény iránti tevékeny lelkesedésre vezető nevelés gondolata.

B) *Eszközök:* a) *Fiúknál* 1. *Barátságra* való nevelés az egyesület minden közös munkájában meg kell, hogy nyilvánuljon. A katonai gyakorlatokon megmagyarázzuk nekik, mi a kötelessége pl. egy csapat vezetőjének a csapata jólétét és egészségét illetőleg, Hogyan kell a saját életünk veszélyeztetésével megvédeni mások, vagy egy csapat biztonságát. 2. *Az idősebbek iránti* tisztelet kifejezésére bizonyos szokások behozása (társadalmi illem). 4. *Az egyesület tagjai* külsőleg is kifejezik a maguk barátságát egymás iránt avval, hogy *vitás ügyeiket* az egyesület bírósága elé bocsátják. Ilyen módon működik az egyesület alapszabályban is megalkotott bírósága, mely ezeket az ügyeket békés úton dönti el. Ki kell küszöbölni a verekedés útján való eldöntést. 4. Az ifjúság összegyűjtése koronként építő jellegű előadások hallgatására, olyan témákról, a milyenek: barátság, önfeláldozás, lovagiasság, hűség, kegyelet, adott szó szentsége, stb. 5. A nők és gyermekek iránti *gyöngédség, lovagiasság* érvényesítése pl. ünnepélyeken hely készítéssel stb.

b) *Leányoknál.* Szegények és segélyre szorultak *gondozása.* Az egyesület számon tartja a szegényeket és segélyre szorultakat, s azok gondozását a leányok végzik. Meglátogatják őket, ügyeikben eljárnak.

c) *Együtt:* 1. *A nemzeti történelem,* hazai föld- és nép-kultúra, az ismeretterjesztéssel karöltve. Felolvasások, kirándulások stb. útján. Történelmi nevelés. 2. *A harctéren elesettek emlékének* ápolása, elsősorban az ifjúságra vár, mint annak a kegyeleti tőkének letéteményesére, melynek érdekében ezek elesetek. Ilyen gondolattal sírjaik ápolása, az elesettek emlékére való gyűjtés vezetése, az emlék gondozása, az ő kötelességük. Gondoskodnak róla, hogy azok életrajza esetleg arcképeik a könyvtárba elhelyeztessenek. Évente egy gyászünnepélyt rendeznek emlékükre, márc. 15-én az emléket megkoszorúzzák. 3. *Az állat és madárvédelem* ápolása az ifjúsági egyesület kötelessége. A személyes ráhatási és példaadás mellett az éneklő madarak részére mesterséges fészkek, téli etetők elkészítése és elhelyezése. A gyümölcsfák védelme és gondozása. 4. Az egyesület kezébe veszi a falu *csinosításának* ügyét. Vigyáz az utcák tisztaságára, igyekszik rábeszélni az építkezőket a csinos lakás építésére.

Tereken, szabad helyeken gyepet, virágos kerteket helyez el és gondoz. Rendszerben tartja a *templomok környékét*, fákra, ültetvényekre vigyáz, virágokat ültet, földiszíti a templomot, az oltárra, urasztalára stb. virágot hoz. 5. Az *elmenekült és visszatelepített községekben* az ellenség kivételével, a visszajövetelnek napját megünneplik.

IV. Akarati nevelés.

A) *Cél.* Minden nevelés, a mit intellektualis és érzelmi motívumokkal végzünk, hiányos lenne, ha nem lépnénk át a nevelés munkájában az akarat terére. Nem csak egyes, ismeretekkel rendelkező és nemes érzésű nőket és férfiakat akarunk nevelni, hanem olyanokat, akik a lelkük e nemes kincseit cselekedetekben is meg tudják valósítani. Itt tehát fontos, hogy arra is fordítsuk a figyelmünket, hogy az ifjúság ne csak tudja a jót, hanem cselekedje is. Ennek első alapja a felelősség gondolata. A *fiúk* felelősek a maguk szolgálataival a társadalomnak, hogy ez a szolgálat önkéntes, baráti, és szívből fakadó legyen, ne pedig borraivalóért végezzék. A *leányok* a család körében elsősorban, azután a társadalomnak kell hogy felajánlják a maguk munkásságát, mely náluk önfeláldozó, nemes szívből fakadjon. Mindketten pedig áthatva attól a gondolattól, hogy kezükben bármily kis részben, de a haza sorsa van létvéve, érezzék meg a kötelesség, s vele a felelősség súlyát, mely vállalkra a haza és vele a községük Szolgálatának terheit Lőj

B) *Eszközök:* a) *Fiúknál:* 1. *Egészségügy.* A fiúk kiképzése életmentés, első segélynyújtás szabályaiban abból a célból, hogy szükség esetén készséggel állhasson rendelkezésre. Az egyesület kézi gyógyszer-tárt tart fenn (ha ilyen már az iskolában vagy a községházán nincs) s ennek használatát díjtalanul ajánlja fel. Az ifjúsági egyesület végezheti az *alkohol ellenes* küzdelmet legjobb sikerrel. A gyermekek alkohol-élvezete ellen rendelkezést provokál a hatóságtól, a korcsmai órák csökkentését kéri stb. A gyermekek *dohányzása* ellen is küzdelmet indít. 2. *Háziipar.* A háziipar bevezetését és intézését szintén az egyesület végzi. Fiúknál agyagmintázat, fafaragás, kosár- és seprűkötés, szalma-, gyékény fonás. Ezek anyagának beszerzése és értékesítésük. 3. *Társadalmi hasznosság:* Az egyesület állíthat be *kertet, kísérleti gazdasági telepet*, melyeken a gazdasági továbbképzés munkájával egybekötve minden tag dolgozik. Küzd az egyesület a *kivándorlás* ellen, legkézenfekvőbb módszerrel úgy, ha a tagjai útján és körében *munkaközvetítést* végez. *Közjóléti* intézményeket, sétateret, fürdőt, szórakozó helyet állíttat. *Idegenek* kalauzolását szívesen és jutalmazás nélkül vállalja. A tett társ. szolgálatokért *borraivalót* egyik tag sem fogad el. *Tűzoltó* gyakorlatok.

b) *Leányoknál.* 1. *Egészségügy.* A leányok kiképzése az egészségügy alapkérdéseiben, különösen a gyermekápolás és- védelem, a fertőző betegségektől való óvakodás módszerében. A gyermekekkel való bánás,

nevelés napközi otthonokban segítő leányok számára. A ház belső egészségтана, a tisztaság és egészség viszonya. A *betegápolás* módja és eszközei. Esetleg egy arra vállalkozót valamelyik kórházban a betegápolás módszeres kérdéseiből kiképeztetni s mint *községi ápolónőt* alkalmazni. 2. *Háziipar* tekintetében a leányok végezhetnek *varrást* (varrottasok készítése) himzést, nyakkendő, kalapkészítést stb. A községben levő *hadiárvák* ruháit, szegényházi ápoltak, betegek, idősek és gyámoltalanok ruhával való részbeni ellátását végezhetik. 3. *Társadalmi hasznosság*. A falusi leány egyletek a maguk tagjai szempontjából rendezhetik a *cselédkérdést*. Számban tartják a megbízható helyeket a városban és azokra a tagjaikat elhelyezik. Szükség esetén *napközi otthonokat* állítanak felügyelet nélkül maradt gyermekek számára, ott azokat foglalkoztatják.

c) *Együttes munka*: A népviselet, népszokások, helyi és nemzeti hagyományok és mondák ápolása és fenntartása. Szegények, betegek, elhagyottak fölkeresésére egy bizonyos gondozói megbízás. Küzdelem a rossz szokások és babonáság ellen. Községi muzeum fölállítása és gondozása.

V. Szórakozás.

A) *Cél*. A szórakozásban a vezető elv mindig a duhajkodás és a mulatság elfajulásának megelőzése. Az egyesület feladata az ifjúságot a nemes szórakozás módjával megismertetni.

B) *Eszközök*. 1. *Ünnepélyek*. Ilyenek lehetnek alkalmiak, hazafiasak, vagy minden kötött cél nélküli szórakoztató esték. Ezek rendezésében jusson az ifjúságnak tevékeny szerep. Szavalásra, éneklésre, használjuk föl őket. 2. *Énekkart* alakítson lehetőleg minden ifj. egyesület. Ez az énekkar ne csak előadásokra, hanem magánszorgalomból is tanuljon énekeket. Legyen eszköze a magyar népdal kulturának és művészi továbbfejlesztésének. 3. *Színelőadásoknál* válasszunk első sorban magyar történetből vett tárgyakat, s olyan műveket, melyek egy kort vagy személyiséget jellemeznek. 4. *Önképző* összejövetelek alkalmával gyakorolják magukat a szavalásban, költemények megértésében, előadásában, felolvasásában stb. Egy-egy versenyszavalatra pályadíjat tűzhetünk ki. 5. Rendezhet az egyesület *kirándulásokat*. Először a szomszédos városba, azután a vidékre, szórakoztató ismeretterjesztő és gyakorlati célzattal. E kirándulások legyenek kötöttek, fegyelmezettek, tervszerűen tágabb és tágabb körben ismertessük meg velük Erdélyt és az ország főbb pontjait.

Megjegyzések a kivitelre.

E program betekintést akar adni azokba a feladatokba, melyek egy falusi ifj. egyesület előtt állanak, s melyekben minden egyesület,

bármilyen kis körben előmozdíthatja a haza javát és dicsőségét. Minden egyesület tehát a maga eszközeivel és igényeihez mérten fokozatosan léptesse életbe ezt a programot, lassan terjesztvén ki munkakörét a közelebbi célokról a távolabbakra. Az elhamarkodottságtól és sokat-akarástól tartózkodni kell, mert nagyobb kár, ha meg kell szüntetni egyes munkaágakat, mintha meg sem kezdtük volna őket. Minden munkakörhöz megbízható és pontos vezetőkre és munkásokra van szükség, csak így marad fenn az érdeklődés. Minden nehézségben forduljon az egyesület bizalommal a Szervező Irodához, mely tanácsot és utbaigazítást készséggel nyújt. Igyekezni kell, hogy a vezető igazán csak vezesse a munkát, ne végezzen mindent, a tagok leljék meg a helyüket és tehetségükhöz mérten dolgozzanak. A vezető ne feledje, hogy a munka az ifjuságért, az ifjuság által és az ifjúsággal történik. — Az ifjuságért, vagyis neki elő kell készíteni minden munkát, az eszközöket jól meg kell választani, hogy kapkodás ne veszélyeztesse a dolgot. Az ifjuság által, vagyis őket be kell vonni a munkába, náluk nélkül nem szabad dolgozni. Végre az ifjúsággal, vagyis a siker titka a vezető baráti együttműködése az egyesület tagjaival. Azért először is előkészítjük a szükséges tennivalókat, összeszedjük, a községben minő munka vár az ifjúságra és hogyan lehet azt végezni. Azután megbeszéljük velük a munka ágait és módszerét, végül bevonjuk őket a munkába.

Óvakodjunk két dologtól: 1., hogy a program túlzsúfolt legyen. Ez a munkaterv nem azért van, hogy az itt felsoroltaknak egyszerre fogjunk neki, hanem fokozatosan. Ha nagyon bő a program nem tudunk szuszogni a sok feladattól. 2. Vigyázzunk azonban arra is, hogy ne legyen nagyon üres a munka. Végül vigyázzunk arra, hogy a felsorolt eszközök közül egyik se váljék a munka kizárólagos céljává. Cél egy van: az, hogy a hazának testben lélekben derék, jellemes, egyeneslelkű embereket neveljünk.

I. L.

MEGBESZÉLÉSEK.

Két új irodalmi munka Az Útban.

Az *Út* könyvtárának első kötete ezer példányban megjelent s gyorsan kel. Ez a siker biztat arra, hogy két új vállalatot kapcsoljunk bele Az Útba. Egyik Az *Út traktátus* vállalata, másik Az *Út tankönyv* vállalata. Amazt *Dr. Imre Lajos* szerkeszti, emezt *Dr. Makkai Sándor*. De beszéljen magáért az a két felhívás, amit Az *Út* kiadóhivatala a lelkészekhez, illetve a hitoktatókhoz szétküldött.

Nagytiszteletű Lelkész Úr!

Minden lelkipásztor érzi, hogy a mai idők órjái, szinte eldordozhatatlan feladatok elé állítja. A körülmények, a jelen idők viszonyai elszakítják a lelkipásztort híveitől, s kétszeres szükség van rá, hogy nemcsak a beszéd, hanem az írott szó erejével is tájékoztassuk őket azoknak a vallásos és társadalmi kérdéseknek megoldásáról, melyekben ma tájékozatlanul állanak. Különösen a diasporákban és leányegyházakban lakó hiveink látják szükségét annak, hogy az evangélium üzenete fölkeresse őket hajlékaikban.

Ezért Az *Út* szerkesztősége elhatározta, hogy egy traktátus-sorozatot indít meg, melyben a vallásos és társadalmi élet nagy kérdéseit az evangélium világításánál tárgyalja. Ezek a traktátusok közép helyet foglalnak el a nyomtatott predikáció és a vallásos családi lap között. Általuk teremt kapcsolatot a gyülekezet egyes tagjai között; kiváló szolgálatot tesznek a hitoktatónak gyermekek közötti kiosztásra, velük küldi el testvéri üdvözlését a gyülekezet távoleső, szórványokban lakó tagjainak. A lelkipásztor az ünnepek hatásának maradandóvá tételére ilyeneket oszt ki a templomban, s azok a hivek, kiket betegség vagy elfoglaltságuk akadályoz az ige hallgatásában ezek útján mégis oda-kapcsolódnak a keresztyén gyülekezet közösségébe. Végül nélkülözhetetlenek a lelkész pásztori látogatásai alkalmával is, mikor egy-egy otthagytott füzet teszi azt emlékezetessé és fölemelővé az illetők számára.

A traktátusok évenként hat számban egyenként fél 8° ív terjedelemben (közülük három a három nagy ünnepen) jelennek meg), s *Az Út traktátus-osztályából* rendelhetők meg. Legalább 10 füzetet küldünk egyszerre, 10 füzet ára 1 kor. Ezenkívül elfogadunk előfizetéseket egész évre is, ez esetben 10 füzet megrendelhető 5 K-ért.

Tisztelettel kérjük nt. Lelkész Urat, sziveskedjék bennünket a mellékelt lev. lap fölhasználásával értesíteni, körülbelöl mennyi példányt

tudna gyülekezetében elhelyezni. Nincs egyházközség, a hol erre szükség nem volna, s a hol akár az egyházközség számadása terhére, akár a hívek adakozásából legalább 10 példány számonként elhelyezhető lenne. Bizunk benne, hogy nt. Lelkész Úr méltányolja e traktátus-sorozat fontosságát és azok terjesztésére lesz szives közreműködni.

Megrendelések *Az Út traktátus-osztálya Kolozsvár, Bocskay-tér 1.*
I. L.

Midőn folyóiratunkat megallapítottuk, egyik legfontosabb teendők gyanánt tűztük ki a *vallásos nevelés*, s közelebbről a *vallástanítás* égető nagy problémáinak tisztázását. Eleitől fogva az volt a meggyőződésünk, hogy a *magyar protestantizmus jövője az ifju nemzedék vallásos nevelésén dől el*. És különösen a magyar protestáns intelligens középosztály gyermekeinek nevelésén a *középiskolákban*. Vallástanításunk hibáival, mulasztásaival tisztában vagyunk. *Vallásos nevelésünk országos megszervezése*, újjá, építővé, öntudatosá, valóban keresztyénné tétele hitünk szerint a legsürgősebb teendő, amelyre ütött a tizenkettedik óra. Ettől függ, jól tudjuk, az, hogy a magyar protestantizmus képes lesz-e döntő erővel belefogni a nemzet jövőndő életébe? Milyen nemzedéket adunk *mi* a jövőndő Magyarországnak? — ez a protestáns, közelebbről a református vallásos nevelés létkérdése. Szeretnénk hozzájárulni erőnk és tehetségünk mértéke szerint ez óriási feladathoz az egyik legfontosabb szükséglet kielégítésével: modern, építő, föltétlenül öntudatos keresztyén-református szellemű és föltétlenül paedagogiai értékű *vallástanítási tankönyvek kiadásával*. Alapelvünk az, hogy oly tankönyveket adjunk a vallásos nevelők és növendékek kezébe, amelyek a *tanszerűség* (taníthatóság és tanulhatóság) és az *építőerő* kettős követelményének mindenben megfeleljenek. A fontosság és sürgősség szempontjából elsősorban a *középiskolák* (gimnáziumok, tanítóképzők, polgári fiú- és leányiskolák, felsőbb nőnevelő és szakiskolák) részére, de később az elemi iskolák, s végül a theológiák növendékei számára is óhajtunk tankönyveket adni egy, *Az Út könyvtárával kapcsolatos vallástanítási tankönyvsorozat létesítésével*. Az egyes iskolák számára készítendő tervezeteket a maguk idejében közöljük. Tankönyvsorozatunk első száma sajtó alatt van. Ez az első szám lesz:

Dr. Makkai Sándornak: A „Biblia“ című útmutatója a Szentírás tanulmányozásához középiskolák (polgári, felsőbbleány iskolák), de különösen tanító és tanítónőképző intézetek számára, második átdolgozott kiadásban. (Az átdolgozást Juhász Albert vallástanár végezte.) A könyv első kiadása rohamosan elfogyott, a megrendelések máris nagy számban sürgetik a második kiadást. Ezért határoztuk el ennek az építőjellegű, vonzóan megírt, modern tankönyvnek sürgős kiadását. Felkérjük azokat a vallástanár kollegáinkat, akik a könyvet már első

kiadásában használták, s átdolgozott formájában még használhatóbbá válását remélik, hogy jelentsék be abbeli szándékukat: óhajtják-e növendékeiknek legalább a következő tanévtől kezdve ezt a tankönyvet tanítani s közöljék velünk az évi szükséglet átlagos példányszámát. — Felkérjük általában mindazokat a vallásánár, hitoktató és lelkész-társainkat, akiket ez a fontos kérdés érdekel, hogy a könyvet minél előbb megrendelni sziveskedjenek s így biztosítsák vállalatunk anyagi sikerét. A könyv alkalmas arra is, hogy lelkipásztorok gyülekezeteikben felhasználják hiveik bevezetésére a Szentírás tanulmányozásába. A könyv ára előreláthatólag (a nyomdai viszonyoktól függvén) 2 korona lesz, bolti ára magasabb. A megrendeléseket kérjük *Dr. Makkai Sándor ref. theol. tanár címére (Sárospatak, Rákóczy-utca)* küldeni. Kellő számú jelentkezés esetén a könyv januárra megjelenik s a második félévben már tanítható lesz.

Kolozsvár, 1917. november havában.

Az Út kiadóhivatala.

Az Út könyvtárának II. kötete.

Az a szives fogadtatás, amiben Az Út könyvtárának I. kötetét részesítették, felbátorított arra, hogy a megkezdett úton tovább haladjunk, s bejelentsük, hogy Az Út könyvtárának második kötete is nyomtatásra készen áll. *Dr. Imre Lajos Egy lelkipásztor naplója* címen meditáció sorozatot állított össze, amelyben az ő tiszta, nemes, egyszerű, de meleg és vonzó előadásában felvonulnak a lelkipásztor belső életének nagy kérdései, hogy komoly, mély és határozott feleletet nyerjenek. Amolyan Csendes óra-gyűjtemény, s mint ilyen fölöttébb alkalmas arra, hogy mi lelkipásztorok, tükrőrül használjuk és önismeretre, de önbizalomra is jussunk általa. E könyv megírása adalék ahhoz, hogy a mai református pásztori nemzedék miképen gondolkozott hivatása nagyságáról; olvasottsága bizonyíték lesz amellet, milyenné igyekezett válni a mai református papság. Bizonyára minden lelkipásztor-társunk rajta lesz, hogy ezt az értékes és *belső* hasznot hajtó könyvecskét megszerezze.

A könyv 5—6 ív terjedelemben fog megjelenni s ára 3 korona lesz. Jelentkezni — pénz beküldése nélkül — Az Út kiadóhivatalánál kell. Legalább 300 előfizetőre szükségünk van. A művecske kedves kiállításban 1918. tavaszán jelenik meg.

Ravasz László,

Az Út könyvtárának szerkesztője.

I R O D A L O M.

SZEMLÉK.

KRITIKÁK.

Páhy József: *A gyakorlati lelkigondozás körvonalai* a gyülekezeti élet fontosabb területén. Debrecen. Hoffmann és Kronovitz kiadása. 1917. 177 lap. Ára: 4.80 kor.

E mű szerzője azok közé az emberek közé tartozik, akik a lelkipásztorra váró munka nehézségeit és föladatait teljes nagyságukban látják, és mindent elakarnak követni arra nézve, hogy ezek megoldást nyerjenek. A könyv minden sorából felelősségérző, komoly munkára való felszólítás hangzik föl. — Talán azért is emeli ki előszavában a szerző, hogy „a tudomány minden apparátusával” műve „nincs fölszerelve,” hogy senki se állíthassa manapság kedvelt kifogással „elmélet”-nek, mely a „gyakorlatot” nem vezetheti és senki se hivatkozhat „tapasztalataira,” mely „tapasztalatok” végső konzekvenciája az szokott lenni, hogy „nem lehet,” „nem érdemes” tenni valamit.

A mű maga először Bevezetést ad, mely a gyülekezet fogalmát, a „gyakorlati lelkigondozás” körét és munkáját, akarja tisztázni. Sajnos, a „tudomány apparátusai” ép itt nem működnek kielégítőleg, pedig e fogalmak pontos körvonalazása elengedhetetlen. Mindjárt a testi és lelki gondozás megkülönböztetése és viszonya (3. §.) a régi „test és lélek” helytelen megkülönböztetésén alapúl, s nem veszi figyelembe, hogy *egységes* gondozásról van szó. Még zavarosabb a gyakorlati lelkigondozás fogalmának meghatározása. Szerinte ugyanis „a gy. l. fogalma. . . megfelel a közönséges értelemben vett lelkigondozás fogalmának. . . ennek keretein belül azonban ki kell terjeszkednie a lelkigondozás elé a gyakorlati életben gördülő akadályok elhárítására is.” Tehát a „belső gond” mellett a „külső gondot” is hangsúlyozza. A „lelkigondozás célját” pedig „a Krisztussal való életközösség gyülekezeti ápolásában” találja. B dolog pedig úgy áll, hogy minden lelkigondozásnak gyakorlatinak kell lennie, egy tisztán elméleti lelkigondozás elképzelhetetlen. Másrészt a külső és belső gond között bajos különbséget tenni, mert vagy lelkigondozás az, vagy nem, s első esetben akár külső, akár belső, mindenkép lelkigondozás. Ép ilyen zavaros magának a lelkigondozásnak a fogalma is, melynek célja, hogy „a tagokat . . . önálló ker. jellemekkel, tehát a gyülekezet élő és munkás tagjaivá nevelje, s ez által a ker. gyülekezetet a testvérszeretetet igazi közösségévé, istenországának egy részévé fejlessze.” Ez esetben, ha a lelkigondozás célja az „önálló ker. jellem,” akkor egy időben az befejeződik. Sokkal megfelelőbb a lelkigondozás célját abban találni, hogy — a mint szerző is mondja ugyan-

azon lap alján — az a gyülekezet munkája legyen a gyülekezeten s célja a keresztyén személyiség gyülekezetbe való taglalódását teljesebbé tenni.

A munka szervezéséről szólva (37—8. ll.) szerző túlságos sok reménységet látszik táplálni az *egyesületek* munkájához. Holott világos, hogy a munka tulajdonképeni szervezetét a gyülekezet szervezetének kell adnia, az egyesületek csak eszközei a munkának, s mint ilyenek sem kizárólagosak. A mű felosztási alapja is hibás. A gyülekezetet normális és abnormális tagokra osztani, sok logikai nehézség mellett egy farizeusi megkülönböztetés. Mert, ha a „normális“ tagoknál „az istenfiuság egy magasabb foka felé való haladásban sem bennső, sem külső természetű szorosabb értelemben vett akadállyal nem találkozunk,“ (41. l.) akkor nem tudom, ki lehet „normális“ tagja a gyülekezetnek, viszont, ha az abnormitás jele ez akadályok fennállása, akkor világos, hogy ez alapon a gyülekezet minden tagja abnormisnak vehető. Hogy e felosztás milyen zavaros, a szerző is látja, mert a 94. lapon újból tisztázni akarja.

Maga az egyes tárgyak fejtegetése, ha nem kimerítő is, sok indítást tartalmaz. A konfirmáció kérdése egy kicsit zavaros, (64. l.) az ifjúság lélektani rajza elnagyolt. A gyülekezet felnőtt tagjainak lelki-gondozásáról szóló fejezetek leggondosabbak és legjobb kidolgozottak. Az abnormális tagok gondozásának kérdése maga olyan problema, melyhez kellő lélektani alapozással lehet csak hozzálátni. Azért ez itt is gyöngén van tárgyalva; különösen a „vallásos tévelygők“ ügye nagyon elnagyolt. Stílusbeli pongyolaságai bőven vannak. Washington Gladden „a legjobb gyak. theologia szerzője Amerikában“ (30 l. jr.); a kiskorúak lelkigondozása nagyjelentőségű elsőben is a gyülekezet kiskorú tagjaira nézve“ (89. l.); a keresztyénség hozta be az egyszerűséget. (107. l.) Hasonlóképp lazák és elhamarkodottak a bűn (133. l.) és a vallásos tévelygés (166. l.) meghatározása.

Mindezen apróbb hibák és formátlanságok mellett egy nagy előnye van a Páhy könyvének: látja a hibákat, és módszeresen akar segíteni rajtuk. A módszer még itt-ott sántít, magán viseli a próbálgatás nyomait, de hisszük, hogy idővel alapossá és rendszeressé válik. Inkább a problémákra való figyelmeztetés, mint az eszközök és módszer tekintetében lehet hasznát venni, de mint ilyen, igazán és komolyan szolgálatot tesz a lelkipásztori munka ügyének.

A mű jövedelmének egy része a sárospataki főiskoláé, melyet szerző szíve hálás érzésével köszönt. Kivánjuk, hogy sokak lelkét töltse be a szerző buzgóságával és hatása alatt új munka induljon.

I. L.

Jézus föltámadása. *A pápai ref. főiskola Deáky-díjával jutalmazott pályamunka.* Irta Tildy Zoltán, ref. papnövendék. Pápa, 1916. 8° 88 l. 2:50 K.

Még szárnypróbálgatás, de biztatóan izmos csapásokkal, Az ifjú szerző kezdőnél meglepően szép tanultsággal, biztoskezü rendszerező és elemző képességgel, általában viszonylag igen fejlett tudományos rutinnal ragadja meg ezt a nagy, lélekbemarkoló kérdést, mely újabb időkben, vagy két század óta állandóan nyugtalanítja a gondolkodó keresztyének közül nem ép a legrosszabbakat; nyugtalanítja úgy a *hit*, mint a *tudomány* oldaláról. Teljesen megnyugtató megoldást természetesen e dicséretes tulajdonságaival sem tud a szerző adni, legalább is nem mindenki számára — de az a szerényebb babér a vele legellentétebb fölfogásúak részéről is föltétlenül megilleti őt, hogy a föltámadási problema történetkritikai és ismeretelméleti részébe egyaránt igen jó, tömör és tárgyilagos bevezetést nyújt. Művének ez a derekas része, mely „a föltámadás történeti bizonyosságait” és „a föltámadás történetiségét támadó hypothesiseket” ismerteti (8—71 ll.) határozottan a leg-sikerültebbnek tekinthető. Már a ft. „positív bizonyosságait” és „jelentőségét” tárgyaló, két utolsó rövid fejezet érték dolgában jóval mögötte marad az első kettőnek. Ezekben szerző kissé túlságos, és csak kezdőknek megbocsátható módon él vissza tudományos theologiai dolgozatban a „pectus est quod theologum facit” elvvel: erős személyes hite minduntalan a prédikáció hangját vegyíti a kérdés nyugodt systematikus (lélektani és vallásphilosophiai) tárgyalásába, mely pedig itt — minden arra mutat, — tulajdonkép célja és feladata lett volna. Maga az egész mű azonban, mint egy, a kiforrás legjobb útján levő tudományos keresztyén theologus-egyéniesség első zsengeje, a legbiztatóbb kezesség afelől, hogy szerző idővel majd ezen a ponton is mélyebbre fog tudni ásni s majd akkor föltétlenül revízió alá fogja venni azt a most teljes merevséggel vallott kétélű alapnézetét is, mely szerint a Jézus feltámadásának (t. i. a *testi* feltámadásnak) problémája végső ponton a keresztyén vallásos világnézet igaz vagy hamis voltának, vulgárisabban: a *hitnek* vagy a *hitetlenségnek* kérdése. Addig is azonban sok kereső léleknek fog szolgálatot tenni e műve, melynek értékét az előbb kiemelt vonásokon és gazdag külföldi irodalmi apparátusán kívül még a *XIX. századbeli magyar prot. theologiai feltámadás-viták bibliographiájának* gondos összeállítása is növeli. Ez az utóbbi eljárás — melyben egyébiránt szerző pápai exegeseos-professorainak bölcs és áldott ujjmutatását véljük felismerni — igazán sürgősen követendő példa volna már a magyar prot. theologiai irodalom hivatott művelői számára, akik általában is kevesen vannak még jelenleg, de az V. parancsolatnak a tudományos munka folytonosságára vonatkozó értelmét még e kevesek-

nek is csak nagyon csak nagyon csekély 0/0-a tartja tiszteletben. Pedig valószínűleg az lesz az oka annak, hogy még eddig a legújabb korban egyetlen teológiai irodalmi nekilendülésünk sem volt igazán „hosszú életű e földön . . .“
ri.

Jézus erkölcstana a hegyi beszéd alapján. Irta: King Churchill Henrik, fordította Fazekas Lajos ref. s. lelkész. *Theol. Dolgozatok II. Kiadják a pápai ref. theol. akad. hallgatói Pápa 1916.* 16° 12 l. Ára 1 korona.

Szerzőnek, a neves amerikai theologusnak Jézus erkölcstanáról szóló nagyobb művéből a záró és összefoglaló, tehát az egésznek quintessentiáját tartalmazó fejezeteket kapjuk itt értelmes, bár kissé nehézkes és színtelen fordításban, a pápai lelkipásztornövendékek közt újabb időben nagyon szépen föllendült önképző munka egyik dicséretes és példaadó eredményeként. A műben, a kissé feszes és pedánskodó tudományos külszín alatt sem tagadja meg magát az angolszász gyakorlatiság --- s a mi szemünkben épen ezért értékes. Pusztán vallástörténeti és bibliatheologiai, tehát *tudományos* szempontból tekintve szebb, jobb, egységesebb feldolgozásait is olvastuk már a szóbanforgó döntő fontosságú tárgynak: de olyat még alig, melynek gyakorlati gondolatéprezítése, az egyéni lelkiismeretes és az igehirdetői meditációt sugalmazó hatása e kis füzetével vetekedni tudna. — Sok helyt a maga primitív módszerével, unalmasnak tetsző ismétléseivel is meglepő mélységekig tud elkalauzolni Jézus szívének megváltó gondolatai közt, s egy-egy gondolatsornak pompás „ad hominem“ kiélezésével mind az egyéni bibliatanulmányozó épülés, mind a prédikatori előkészület számára nagyon hálás alapot nyújt. Mindenképen gyümölcöző dplog tehát foglalkozni vele, kivált ha egy határozottan gyakorlati célú jeles magyar pendantjával: *iff. Victor Jánosnak* „a Hegyi Beszéd tanulmányozásához“ készített *Vázlatos Útmutatásával* is (Budapest 1915.) kiegészíti valaki. A füzet gazdag jegyzetbeli utalásai a minálunk kevésbé ismeretes angol-amerikai biblia-theologiai irodalom színe-javára az irodalmi tájékozás szempontjából emelik az értékét.
ri.

Gályarabok éneke. Az *Ut* jubileumi számában egy cikk jelent meg erről az énekről, mely sok lélekben ép a reformáció emlékünnepeén megzavarta azt a kegyeletes hangulatot, mely eddig hozzá fűződött.

A cikk állításaival szemben egyszerűen közöljük a köv. adatokat.

A szóban forgó ének több régi egyházi énekgyűjteményben előfordul. Így pl. a M. Albert Knapp-féle (3130 énekből álló gyűjteményben) „Evangelischer Liederschatz“-ban 1023 sz. alatt, ahol szerzőjeként Joachim Pauli van megjelölve, aki 1636-ban született s Berlinben „Hauslehrer“ volt. A speieri prot. énekes könyvben 758. sz. alatt van

felvéve. Aláírva: „Joachim Pauli um 1660.“ Mindkét gyűjteményben nyolc verse van, a szöveg teljesen megegyezik a magyar szöveggel. — Benne van a mi régi Pfalz-Zweibrücken-i ref. énekeskönyvünkben is, melyet a XVIII-ik század 2-ik felében adtak ki. A szöveg tehát nem „ujabbkori hamisítvány.“

A dallam a fent megjelölt német énekeskönyvekben a XLII-ik zsoltár dallamára megyen, melyre a magyar szöveget is jól lehet énekelni. Még csak azt kellene ki kutatni, hogy a közismert melódia honnan ered.

(Eszék.)

Ágoston Sándor.

Alkalmi iratok a reformáció jubileumára.

Benkő Victor: Múlt, jelen, jövő. Egyh. beszéd a reformáció 400-os évfordulóján, Debrecen. Hoffmann és Kronovitz. 1917. Ára 1·20.

E predikáció a máramarosugocsai egyh. megye jubiláris pályázatán díjat nyert. Zsid. 13: 7—8. sz. alapján beszél a keresztyénség és a reformáció hatásáról a múltban, jelenben és jövőben. Lelkes, történeti és szemléltető történetekben gazdag beszéd, kár, hogy a szónoki elem több benne, mint az építő. Igen is érdemes az olvasásra. Az ára nagyon magasra van szabva, a mit még a jótékony cél sem indokolhat teljesen.

Paulik János. Határmegyén. Egyh. beszédek és imák a reformáció négyszázados évfordulójára. Bp. Scholz kötve. Ára 60 fillér.

Két beszédet tartalmaz. Az egyik Zsid. 10: 32—34 alapján arról beszél: Mire tanít minket a reformáció négyszázados évfordulója? Felelet: Nehéz küzdelmekre, fontos vívmányokra, szent kötelességekre. A másik beszéd Jel 2: 25—26. alapján arról, hogy tartsuk meg a régi hitet, tartsunk ki a reményben, s tartsunk össze a szeretetben. Mind a két beszéd a régi módszer szerint inkább általánosságokban marad, az egyéni élet problémáiról csak annyit tud, hogy „szeressük egymást“; ez pedig így elég sovány mondanivaló. A történeti visszapillantás minduntalan megakadályozza benne, hogy egyéni legyen. Az imái époly szónokiasok, történeti remiscenciákkal telvék.

Lukácsy Imre: „Még egyszer.“ Az Igehirdető kiadása.

Reformációi emlékűnnepi beszéd Zsid. 12: 25—29. alapján, textuszerinti felosztással. A beszéd kissé rapszodikus, de egyébként sikerült. Az imái azonban gyengék.

„*Erős várunk nekünk az Isten.*“ Emlékfüzet a ref. 400 évi évfordulóján. Az iskolákban tartandó emlékűnnepélyek teljes programjával. Írták *Szeghalmi Gyula* és *Tóth József.* Debrecen Hoffmann és Kronowitz.

E füzet egy ünnepélyre (és pedig meglehetősen hosszú ünnepélyre) teljesen kidolgozott programmot tartalmaz. Énekek, ünnepi beszédek, történeti megemlékezések változatosan követik egymást. Tulajdonképp egyháztörténeti képeknek lenne a füzet nevezhető. A népiskolák ünnepélyére készült ünnepi beszéd meglehetősen lapos, szinte kínosan érzik, hogy nem szereti a szerző megmagyarázni halgatóinak a reformáció lényegét. A középiskoláknak irt emlékbeszéd deklamáló, telve a magyar nemzet túlon túl való dicsőítésével, azzal az álpátosszal, amely emlékbeszédünket rendesen megrontja. A történeti rész iskolai felsorolása az eseményeknek. A „Fogadás tétel“ c. vers gyöngye poéma, valamint a bezáró ének is. Különös, hogy sem az Erős várunk, sem a Gályarabok éneke, sem Luther közismert énekei közül egy sem fordul benne elő. Szerzőknek inkább anyagot kellett volna adni az ünnepélyhez, mint kidolgozott programmot. A „tanuló beszéde Európa megkoszorúzott térképe előtt“ szintén kevésbé sikerült.

I. L.

Lapszemle. Az *Evang. Egyh. Élet* jubileumi számában *Pröhle* Henrik *Luther kis kátéja* címen elmélkedik arról, hogy ez a káté mennyire leszorult a közhasználat teréről. A dolog magyarázata szerinte nem az, hogy a káté elavult, hanem az, hogy elhanyaglott a benső kegyesség bennünk és emiatt a kátétanítás formái, száraz, pedagógiai érzék nélküli mesterséggé süllyedt. E ponton van szükség változásra. *Hollós János*, soproni lyceumi igazgató *Iskoláinkról* írott cikkében a protestantizmus szellemi befolyásának iskoláinkban való térvesztése miatt panaszkodik. Megfelelő tanárképzésre volna sürögősen szükség, evang. tanárképző intézet felállítása által; továbbá evang. szellemű diákinternátusok berendezésére. Ugyancsak itt olvasunk arról is, hogy az ev. egyetemes közgyűlés tanügyi bizottsága a *hitoktatás reformjára* vonatkozólag több üdvös javaslatot terjeszt a közgyűlés elé. Kiemeljük a következő pontokat: 1. a hitoktatás körébe vágó összes kérdések megoldására egy állandó külön *szakbizottság* küldendő ki; 2. jó *vezérkönyvek* készítendőek; 3. a középiskolai bibliai és egyháztörténeti tankönyvekbe — tekintettel a középiskolai leány-növendékekre — a *női eszményképeket* feltüntetendő képek, illetőleg történetek nagyobb mérvben felveendőek, mint eddig; 4. az összes vallástani kézikönyvek különösen a történetiek, a keresztyén *szerelem munkásságot* feltüntetendő bővebb szakaszokkal kiegészítendőek; 5. a hitoktatók és tanítók részére hitoktatói *szünidei tanfolyamok* létesítendőek. Fenti reformjavaslatokat *Paulik János*, nyíregyházai ev. lelkésznek a tiszakerületi közgyűlés elé terjesztett indítványára, majd könyvalakban megjelent részletes javaslata provokálta. Ev. testvéreink már jelenlegi hitoktatási színvonalukon is magasabban állanak a reformátusoknál s emellett nálunk a *reform* kérdés állandóan napirenden tartják.

Testvér lapunk, — a *Keresztyén Lelkipásztor* is vaskos számmal ünnepel. Cikkei közül kiemeljük a következőket: *A keresztyén lelkipásztor és a reformáció* (ibi). Arról van szó benne, hogy a reformációnak köszön-

hetjük a „lelkipásztor“ fogalmát és az egyetemes *pásztorkodás* jogának kodifikálását, mely minden keresztyént, aki interna vocatio alapján és charizmái által képesítettnek érzi magát a pásztorkodásra, jogaihoz juttat. B. Pap István: *A reformáció és az istentisztelet* címen azt fejtegeti, hogy a reformáció annak idején micsoda radikális változást idézett elő az istentiszteletben úgy elvi, mint gyakorlati szempontból. Gombos Ferenc: *vallásos nevelésünk legfőbb problémáiról* elmélkedik. Feladat gyanánt állítja: a magyar protestáns katechetikai irodalom megteremtését, a gyermek és ifjúsági istentisztelet kérdésének helyes megoldását; a konfirmációi előkészítés reformjának megvalósítását; a nemi pasztoráció felkarolását; tantervreformot; középiskolai diáklap megindítását (ami azóta a Diákszövetség által meg is történt); végül vallásos nevelők képzését. M. pedig a *gyülekezeti fegyelemről* kezd e számban fejtegetést. Az „Irodalom“ rovatban Páhy József: *A gyakorlati lelkigondozás körvonalai* c. dolgozatának beható kritikáját olvashatjuk. Végül: *Hogyan ünnepelünk?* c. alatt a pécsi gyülekezetnek azt az ünnepi programját közli a szerkesztő, amit a négyszázados évforduló alkalmából, egy egész negyedévet ölelve fel, állított össze az egyháztanács. A vasárnapi istentiszteletek a ref. hitvallás vezető gondolatait dolgozzák fel sorozatosan; a szerdai vallásos estélyek egyháztörténeti témák körül kristályosodnak. Hasonlóan az ünnepi alkalom adja a hitoktatás és vasárnapi iskolai munkák szempontjait és témáit is.

Az *Akarat* gazdag ünnepi számából főként a vezércikk érdekel bennünket. Az *örök reformáció biztos módjáról* szól benne Expectátor. „A keresztyénység normális élete az, amely fölöslegessé teszi a reformációkat, mert önmaga egy állandó reformáció.“ Ezt a normális életet akkor érheti el az egyház, ha az *iffak* egyházává is igyekszik válni s ily módon gondoskodik arról, hogy el ne öregedjék. S ezen megállapítás után felveti a komoly és felelősségteljes kérdést: „mit csinálnak ma a mai magyar egyházaink az ifjúságokkal? Hogyan gondoskodnak róla, hogy az élet küszöbén álló, belső válságokkal, külső nehézségekkel küzdő új nemzedék évről-évre a keresztyénység ősi forrásaiból való új, bőséges erőfelvétellel használja ki életének e legalakíthatóbb éveit . . . és mit tesznek avégből, hogy az ifjúság meg is érezhesse ezt az ő történelmi jelentőségét . . .?“ Deme László a mai kor reformációs feladatai közül a *társadalmi kérdésnek* az egyház által való felkarolására hívja fel a figyelmet. „A társadalmi kérdés és az egyház várják egymást. Mindakettő a másikban fogja megtalálni a maga életének feltételeit és biztosítékát“. A Hírek rovat többek közt a budapesti középiskolai ifjúság között megindult nagyobb arányú munkáról, továbbá „Az Erő“ diáklap propagandájáról számol be.

G. F.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Olvasóinknak megszentelt karácsonyi ünnepeket és áldott új esztendőt kívánunk!

Megjelent és szétküldetett az Út könyvtárának első kötete: Dr. Ravasz László Látások könyve. Azok, akik árát beküldötték, bérmentve, ajánlottan kapták meg, akik nem küldötték be előre az árát, utávétellel kapták s az utánvett összegben benne volt az ajánlási postaköltség.

A késedelem igazolására megjegyezzük a következőket. A könyv megjelent okt. 25-én, s ugyanakkor a pesti könyvkereskedők már átvették a maguk bizományi részüket, de Kolozsvárra nem lehetett elküldeni, mert az áruforgalom szünetelt. Nov. 8-én tették vasútra *gyorsárúképen* s megérkezett Kolozsvárra nov. 23-án. Aznap már megkezdődött az expedició s egy hét alatt befejeződött.

Az Út propaganda alapjára adakoztak: Lengyel József 2 kor., Illyés János 2 kor., Agyagási Károly 2 kor., Csighy Sándor 2 kor., Fodor György 2 kor., Jancsó Sándor 2 kor., Erdős Gábor 2 kor., Kérészy Barna 2 kor., Mátis Márton 2 kor., Mihály Jenő 4 kor., Régeni István 2 kor., Muzsi István 2 kor., Csomasz Dezső 2 kor., Szobonya István 2 kor., Füzessy Géza 4 kor., Kulifay László 2 kor., Kiss Dániel 2 kor., Zsigmond Dezső 10 kor., Váradi Albert 2 kor., Molnár Ferenc 2 K, Frenczel Bertalan 2 kor., Kereszturi Károly 2 kor., Jancsó Lázár 2 kor., Dénes Ferenc 2 kor., Kovács Károly (Tiszapalkonya) 2 kor., Halász Ernő 2 kor., Hubay Mihály 2 kor., Dankó Sándor 2 kor., Tóth Kálmán 5 kor., Imreh Lajos 2 korona, Peleskey Sándor 2 kor., Tóth János 2 kor., Id. Borbély Sándor 4 kor., Ifj. Borbély Sándor 4 kor., Komjáthy Aladár 10 kor., Kolozsvári Mihály 2 kor., Szécsi Ferencz 2 kor., Mátyás Ernő 4 kor., Molnár Ferenc 1:40 kor., Hörömpö Ferenc 2 korona, Gruzda János 4 kor., Koncz Ferenc 2 kor., összesen: 114:40 kor. *Végső összeg 1917 nov. 25-én 669:70 kor.*

Kérjük azokat az előfizetőinket, akiknek előfizetésük október elején járt le, 10 K kedvezményes előfizetési díj beküldésével előfizetésüket 1918. december 31-ig ujtsák meg. A kiadóhivatal munkáját ezzel tetemesen megkönnyítik.

Minden címszalagon rajta van az előfizetési határidő. Kérem figyelemmel lenni rá.

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. Ravasz László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.